

02 Ny undersøkelse:
6000 mottakere
snakker ut

30 Konsulent-rapport:
Olje for Utvikling må
gi råd om styresett

36 Nødhjelp:
Baby-massasje
i Sør-Sudan



Professoren som
refser bistanden
Side 11

BISTANDSAKTUELT

NR 1 – FEBRUAR 2013 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Hundretusener av
internt fordrevne
skal de nærmeste
månedene få
bevis på at de har
rettigheter som
borgere av Myanmar.
Eai Thai Paing (11)
har akkurat fått
sitt id-kort.

FOTO: ESPEN RØST

16
siders
tema

Det nye Myanmar

Militærjuntaen har styrt Myanmar med jernhånd i 40 år. Men nå åpner landet seg mot omverdenen: Politiske fanger blir løslatt, presse- og forsamlingsfrihet er innført og våpenhviler undertegnet. Vi har besøkt Myanmar. **Side 14 – 29**



Hvem tjener på den nye
bistandsturismen?

Side 6

Aktuelt



20-årige Emilie Hernes Vereide fra Oslo lærer barn i Guatemala hva fargene heter på engelsk
Les mer på side 6

Kontroll- regimets ofre

Leder

Har det blitt for mye av det gode? For mye planer, modeller, matriser, budsjetter, skjemaer, rapporter, revisjon, kontroll, evaluering, harmonisering og koordinering? Lyder det velkjent? Er det på tide å stoppe opp og spørre seg hva bistandsbransjen egentlig holder på med?

Amerikanske forskere har gjennomført en omfattende spørreundersøkelse blant 6000 mennesker i mottakerland for bistand. I rapporten «Time to Listen» bringer de videre mange interessante budskap fra grasrota. Blant annet dette: Bistands-systemet snakker altfor lite med folk i mottakerlandet. Bistandens representanter har ikke tid til å høre på dem. I stedet sitter de ved sine computere og rapporterer til hovedkontoret om avvik fra planlagt forbruk i siste kvartal.

Mottakerne, «de vi egentlig skal hjelpe», etterlyser tilstedeværelse, dialog og samarbeid. De etterlyser fleksibilitet og tålmodighet. De etterlyser mer interesse og bedre kunnskap fra bistandssystemet om konteksten de lever i. Men er dette budskap som bistandsbransjen har tid og mulighet til å ta til seg? Er ikke bistandssystemet så stort at det er nærmest umulig å endre? Og tør vi?

Fra hjemlig hold er det nemlig sterke aktører som stiller andre krav: Statlige bistandsmyndigheter skal ha sine rapporter. Statens økonomireglement krever sitt. Pengene må brukes innen året er omme, ellers kan det gå ut over neste års bevilgninger. Riksrevisjonen, internrevisorer og evaluatorene lurar i buskene. Nye redskap for resultatrapportering utvikles. Samtidig skal administrative utgifter holdes nede. I offentligheten kappes politikerne med pressen om å rope på mer kontroll og større effektivitet.

Det er dette krysspreset moderne bistandsarbeidere kontinuerlig må takle. Faren er bare at ropene fra ressurssterke hjemlige kritikere overdøver ropene fra de som bistandssystemet egentlig skal hjelpe.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.



Hard dom bistandss

Det er behov for et opprør mot alle de rigide prosedyrene i internasjonal bistand. Begynn heller å snakke med mottakerne, oppfordrer amerikanske forskere etter å ha intervjuet 6000 mennesker i mottakerland for bistand.

Av Gunnar Zachrisen

En forskergruppe ledet av den kjente amerikanske utviklingsøkonomen Mary B. Anderson har de siste seks årene snakket med folk i 20 mottakerland. Forskerne har møtt folk både høyt og lavt på samfunnsstigen, i ulike regioner og blant forskjellige etniske og religiøse grupper. Av begge kjønn, fra en rekke yrker og i alle aldre.

Ny bok

I den nye boka *Time to Listen: Hearing People on the Receiving End of International Aid* oppsummerer de funnene fra seks års arbeid – synspunkter, ideer, erfaringer og analyser gitt av folk i utviklingsland.

– Dette er ikke noen gledens rapport, men det er heller ingen grunn til å gå inn i en depresjon. Jeg vil heller si at det er spennende funn. Vi har nå etter hvert så mye erfaringer at vi kan legge opp en ny og bedre kurs for en bistand som virker, sier Anderson som i mange år har ledet den ikke-kommersielle forskningsorganisasjonen CDA – Collaborative Learning Projects.

Avhengighet

Mennesker i mottakerlandene har ulike synspunkter på bistandens effekter og langsiktige påvirkning av lokale samfunn, men det finnes også noen sterke budskap som deles av svært mange, fastslår forskerne.

«Hvor er dere? Hvorfor kommer dere ikke ut og blir kjent med oss?»

« BI-forsker Anne Welle-Strand mener at vi som jobber med bistand og utvikling bevisst gjør en dårlig jobb for å sikre våre egeninteresser. Påstanden bygger på samme logikk som at leger har interesse av å holde pasienter syke for å trygge jobbene sine.

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås



Tilsammen 6000 mennesker er intervjuet om sitt syn på bistands-systemet. Øst-Timor er ett av 20 land forskerne har besøkt. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

over systemet

Lokalbefolkningen mener at:

- Internasjonal bistand er ønsket, men resultatene er langt fra å tilfredsstille folks forventninger om vesentlige og varige endringer til det bedre. I stedet opplever mange en økende avhengighet av bistand.
- Bistand har som mål å bidra til god samfunnsstyring, dialog og redusere spenninger. Men i stedet øker eller forsterker bistanden ofte konfliktnivåer. Det kan være konflikter mellom aktører på likt nivå (for eksempel naboer eller lokalsamfunn), eller konflikter mellom aktører som står på ulikt nivå maktmessig i samfunnet.
- Bistand skal bidra til respekt og tillit, men i forholdet girer og mottaker fører den ofte til svekket respekt og mindre tillit.
- Det er mye snakk om korrupsjon og sløsing med ressurser. Mange reagerer på bistandsindustriens bruk av fine biler og andre luksuriøse vaner.

«Prosedyrisert»

De amerikanske forskerne har sam-

arbeidet med lokale intervjuere i 20 land. Forskerne fant ingen systematiske forskjeller i folks syn på store og små organisasjoner, på organisasjoner som drev med nødhjelp eller langsiktig bistand, på statlige eller private aktører, på religiøse eller ikke-religiøse organisasjoner. Synspunktene var i stor grad felles, på tvers av landegrensene og regioner.

– En tilbakevendende kritikk er at bistandssystemet er blitt så komplekst, så rigid og så byråkratisert at det ikke lenger når sine mål. Det har skjedd en «prosedyrisering». Det er et ovenfra-og-ned-system styrt av givene. De har fokus på forutbestemte planer, skjemaer og rapporter. Forbruk av penger skjer i henhold til tidsplaner heller enn å ha fokus på fleksibilitet og resultater, sier Anderson.

Blant de som ble intervjuet var det også mange som jobbet i lokale utviklingsorganisasjoner eller stats-tjenestemenn som forholdt seg til bistandsgivere. Men forskerne reiste flere steder ut til tilfeldige landsbyer eller bystrøk og snakket med folk de «traff langs veien» eller på kafeer og

Hva mener norsk bistands-bransje? Les reaksjonene på side 4.



Les mer på nett

«Time to Listen: Hearing People on the Receiving End of International Aid.» CDA Collaborative Learning Projects. Desember, 2012. Last ned rapporten her: www.cdainc.com

■ MYANMAR

Snakker om fred

Opprørsgruppen Kachin Independence Army og Myanmars regjering vil holde fredssamtaler i Kina. Konflikten i Kachin har blitt trappet kraftig opp de siste månedene, og hæren har satt inn fly og helikoptre mot opprørsgruppen.

Siden slutten av 2011 har Myanmars regjering inngått våpenhviler med ti ulike opprørsgrupper.

Dette systemet vil de bort fra

Et eksternt drevet system for bistand

- 1. Lokale folk blir sett på som mottakere som nyter godt av bistand.
- 2. Fokus på å identifisere behov.
- 3. Ferdig planlagte og besluttede programmer.
- 4. En beslutningsprosess styrt av bistandsgiverne*.
- 5. Fokus på forbruk innenfor en forutbestemt tidsplan.
- 6. Ansatte blir evaluert og belønnet for å styre prosjekter innenfor budsjett- og tidsrammer.
- 7. Giverstyrt* kontroll og evaluering av prosjektkostnader og leveranser av planlagt bistand.
- 8. Fokus på vekst.

(*Forskerne bruker selv begrepet «bistandsleverandør», som både kan være en bistandsgiver (feks Norge) og dennes leverandør i mottakerlandet (feks en bistandsorganisasjon).)



Dette systemet vil de ha i stedet

Et system basert på samarbeid:

- 1. Lokale folk blir sett på som kolleger og drivere av sin egen utvikling.
- 2. Fokus på å støtte og styrke lokal kapasitet og på å identifisere lokale prioriteringer.
- 3. Kontekst-relevante programmer utviklet i fellesskap av lokalsamfunn på mottakersiden og givere.
- 4. Beslutninger basert på samarbeid.
- 5. Pengeforbruk og tidsplaner tilpasses strategi og virkeligheten på grasrota.
- 6. Ansatte belønnes ut fra kvaliteten i samarbeidsrelasjoner og resultater som mottakerne anser som varige positive endringer i sine liv.
- 7. Kontroll, evaluering og oppfølging utføres av givere* og mottakere på basis av resultater og langsiktige effekter av bistanden.
- 8. Planlagt nedtrapping og felles enighet om avvikling av bistands-samarbeidet.

(*Forskerne bruker selv begrepet «bistandsleverandør».)

Kilde: CDA – Collaborative Learning Projects.

Forskerne bak «Time to Listen»: Mary Anderson, hennes etterfølger Peter Woodrow (til v.) og Marshall Wallace. Også andre forskere har bidratt. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

arbeidsplasser. Mange steder ble de invitert inn på te og samtaler i private hjem.

Må være til stede

Et tilbakevendende synspunkt var at folk ønsket større tilstedeværelse fra bistandsgivernes side. Ofte fikk forskerne spørsmål som:

Hvor er dere? Hvorfor kommer dere ikke ut og blir kjent med oss? Er dere ikke interessert i å vite hvilken kompetanse vi har? Når dere gir oss så mye penger, hvorfor vil dere ikke sjekke hva pengene går til?

Nypensjonerte Anderson, hennes etterfølger som leder av CDA-stiftelsen Peter Woodrow og forskerkollega Marshall Wallace presenterte sine funn under et møte i regi av Bistandsstorget i Oslo. De tre mener det er behov for et paradigme-skifte i internasjonal bistand og har laget en skisse over i hvilken retning de mener bistanden bør utvikle seg (se egen boks).

Bistandsarbeidere må ta et oppgjør med prosedyriseringen. Det er behov for å gå fra et eksternt drevet system til et system basert på samarbeidsre-

lasjoner og lokalt engasjement. Det er den eneste farbare vei for å oppnå bedre langsiktige resultater og varige positive endringer i folks liv, sier hun.

Drahjelp

Nå håper Anderson på drahjelp fra bistandsarbeidere som har vært ute i felten og sett systemets svakheter, og oppfordrer til et lite opprør mot byråkrater og prosedyremakere.

– Bistandens ansatte snakker om å være «endringsagenter» og arbeider for «myndiggjøring» av mennesker i andre land. Nå må vi selv ta tak og sørge for å endre vårt eget rigide system, sier hun.

På spørsmål fra Bistandsaktuelt avviser Anderson at studien kan brukes som et forsvar for å redusere antallet vestlige bistandsarbeidere til fordel for mer bruk av lokalt ansatte.

– Snarere ønsker folk at vi har mer tilstedeværelse, sier hun.

Hennes organisasjon er tidligere kjent for å ha stått bak det såkalte «Do no harm»-programmet som mange bistandsaktører har tatt i bruk. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

4 Aktuelt

■ ARBEIDSLEDIGHET

12,4

prosent av verdens unge mellom 15 og 24 år er arbeidsløse, ifølge Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO. Den globale arbeidsløsheten steg med 4,2 millioner i løpet av fjoråret.

■ SYRIA

Nødhjelp rammet av sanksjoner

Sanksjoner som er ment å ramme det syriske regimet skaper problemer for nødhjelp til landet. Nyhetstjenesten Irin melder om at hjelpeorganisasjoner har problemer med å overføre penger og med å kjøpe forsyninger de trenger for å utføre arbeidet sitt. Blant annet har Verdens Matvareprogram slitt med å skaffe de 12.000 literne med bensin organisasjonen svir av hver dag.



Hva er din kommentar til *Time to Listen*?



Beate Bull, seniorrådgiver ved Norads evalueringsavdeling:

– Verdifullt, men diskutabile metoder

– Dette har utvilsomt verdi. Forskerteamene har gjort det mange bistandsarbeidere ikke har tid til: nemlig å sette seg ned for å lytte i en åpen samtale – med dem som mottar bistand. Selv har jeg lest og kan anbefale noen av landrapportene. Øst-Timor-rapporten var sterk lesning, sier seniorrådgiver Beate Bull ved Norads evalueringsavdeling.

Hun stiller seg likevel noe kritisk til metodene som er brukt i studiene, blant annet hvordan intervjuobjektene er plukket ut og hvordan felles erfaringer er sammenfattet.

– Det vil oppstå metodiske problemer når man skal oppsummere på tvers av interesser, kunnskapsnivå, klasser, regional tilhørighet, politisk synspunkt, alder, kjønn, og tyve land. Det er ikke mulig uten å gjøre mange valg i alle de ulike aggregeringsrundene. Tilsynelatende unngår CDA å ta stilling til slike problemer. Det er annerledes enn hva alle vi andre, på møysommelig vis, må forholde oss til i evalueringsarbeidet. På denne måten omgår de vanlige metodiske standarder, sier Bull.

Hun viser ellers til at «brukerundersøkelser» også finnes i norsk evalueringspraksis.

– Evalueringsavdelingen i Norad gjennomfører for tiden en studie av folk i Malawi sin oppfatning av bistanden på helsesektoren, der Norge er en viktig bidragsyter. Her sammenholder vi det som kommer frem av folks synspunkter og persepsjoner med systematiske undersøkelser av resultatene av denne bistanden, sier Bull.



Orrvar Dalby, utenlandssjef i Norsk Folkehjelp:

– Bra at noen tar oppgjøret

Det er fint at noen tar et oppgjør med dette. Det er helt åpenbart at det de siste årene har skjedd både en «byråkratisering» og «prosedyrising» av internasjonal bistand, sier utenlandssjef i Norsk Folkehjelp Orrvar Dalby.

Han mener årsaken først og fremst ligger i strammere og mer rigide krav fra bistandsgivernes side.

– Innbyggerne selv og lokale organisasjoner må sitte i førersetet i forhold til egen utvikling. Vi er der som partnere, og legger stadig større vekt på gode analyser av kontekst, ikke minst å finne fram til partnere som vi tror kan gjøre en forskjell. Vi erkjenner imidlertid at «prosedyrisingen» også kan utgjøre en trussel for en slik tilnæringsmåte til utvikling, sier Dalby.

Innbyggerne selv og lokale organisasjoner må sitte i førersetet i forhold til egen utvikling»

Orrvar Dalby



Øyvind Aadland, generalsekretær i Strømmestiftelsen:

– Viktig kunnskap

– Det er ikke systemene, skjemaveldet og rapportene vi lager som skal være drivkraften i det vi gjør, men hvordan vi kan skape best resultater i vårt bistandsarbeid, sier generalsekretær Øyvind Aadland i Strømmestiftelsen.

Han mener rapporten – basert på 6000 stemmer fra 20 land – frambringer viktig kunnskap.

– Rapporten peker på en rekke alvorlige utfordringer og systemfeil i bistandsbransjen. Det er en forutsetning at vi som aktører lytter til våre samarbeidspartnere og menneskene på grasrotplan. Vi må sammen finne løsninger som er i samsvar med lokalbefolkningens behov, først da vil vi se virkelig utvikling, sier Aadland.

– Vi snakker ikke med vanlige folk

– I bistandssystemet er det mer prestisjefyllt å skrive rapporter og å forholde seg til datamaskiner og konferanser enn å være i dialog med folk på landsbygda, sier bistandsveteranen Kjellan Spinnangr som leder organisasjonen ARC-aid i Kristiansand. **Av Gunnar Zachrisen**

PÅ KRONIKKPLASS i denne utgaven (side 34) forteller 61-åringen om en opplevelse som åpnet øynene hans som bistandsarbeider. Han var på besøk til en lutfattig familie i en lokal landsby i Kenya. Da plutselig står faren i familien – en blind bonde – fram med et sterkt budskap, på feilfritt engelsk. Den blinde mannen for-

teller om sine erfaringer og slakter bistandssystemets manglende evne til å lytte og bidra til reelle endringer for de fattige.

– Med min historie ønsker jeg å målbære et budskap fra denne mannen – en fattig mann i et fattig hjem: Bistandsmidler og -investeringer forsvinner på veien. Bistanden blir

« De fattige passer inn i historiene som må fortelles for at bistanden skal bestå»

Kjellan Spinnangr

for det meste til mat og jobb for bistandssystemets representanter. Men midlene når i liten grad fram til dem de skulle hjelpe, sier Spinnangr.

I 1981 dro han til Afrika som fredskorpser og ble gift med en kenyansk kvinne. Samlivet med henne, nærkontakt med hennes familie, mangeårig samarbeid om et lokalt utviklingsprosjekt, ulike oppdrag for bistandsorganisasjoner (blant annet for Kirkens Nødhjelp) og lange opphold i Kenya har lært ham mye om østafrikansk kultur og dagligliv.

– Bistandssystemet snakker ikke med den vanlige mann og kvinne i utviklingsland. Likevel snakker systemet mye om dem. De fattige passer inn i historiene som må fortel-

les for at bistanden skal bestå, sier Spinnangr.

Kvekeren fra Kristiansand ønsker en omlegging av norsk bistandssatsing i Afrika, og retter pekefingeren mot Norad og de store organisasjonene. – Det er på tide å redusere bruken av dyre organisasjoner fra Nord. Vi må ha tillit til at mennesker og organisasjoner i Afrika har faglig kompetanse, iver og motivasjon til å ta ansvar for sitt eget lands fattigdom og utfordringer. Men kvel dem ikke med evalueringer, rigide rutiner og rapporthysteri, sier han.

Spinnangr understreker at han i denne saken uttaler seg på vegne av seg selv, ikke som talsmann for stiftelsen ARC-aid. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

«« **Selv om Norge er verdens rikeste land, er det trist at norske skattepenger og private gaver kastes ut av vinduet. Men mye verre er det at våre bevilgninger til bistand fører til økonomisk og sosial stagnasjon hos de fattige som vi egentlig skulle hjelpe.**

BI-professor Anne Welle-Strand i Aftenposten

■ MYANMAR

Sletter Myanmar-gjeld

Regjeringen sletter hele Myanmar's gjeld til Norge. Myanmar skylder Norge til sammen 3,2 milliarder kroner, hovedsakelig som følge av den norske skipseksportkampanjen på 1970-tallet. Det er den største norske gjeldsslettingen som noen gang er gjort til et utviklingsland.

- rapporten?



Terje Vigtel, leder for Norads avdeling for sivilt samfunn:

– Gammelt nytt, men relevant

– Dette minner meg mye om hovedbudskapet på fredskorpskurset før jeg reiste til Kenya i 1968, sier Terje Vigtel som leder Norads avdeling for sivilt samfunn.

Han mener synspunktene er kloke og allmenngyldige og fortsatt relevante for mye av bistandsarbeidet.

– Men oppsiktsvekkende kan de ikke sies å være. Her har de amerikanske forskerne gjort utrolig mye arbeid for å finne ut noe vi strengt tatt vet fra før, men som bistandsarbeidere kanskje ikke har vært like flinke til å følge opp, sier Vigtel.

«« De amerikanske forskerne har gjort utrolig mye arbeid for å finne ut noe vi strengt tatt vet fra før »»

Terje Vigtel

Les om **Time to Listen**-rapporten på side 2



Bistandsveteranen Kjellan Spinnangr retter pekefingeren mot Norad og norske organisasjoner. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Nå får du BISTANDSAKTUELT på smarttelefon

Prøv den allerede i dag:
www.bistandsaktuelt.no



6 Tema: Bistandsturisme

Frivillighet – nyttig eller bare trendy?

Hva har du gjort i ferien? For norsk ungdom er svaret stadig oftere en fortelling om frivillig innsats på et barnehjem i Guatemala eller husbygging i Ghana. Men bidrar fattigdoms-turistene til en bedre verden? **Av Anne Håskoll-Haugen**

En kombinasjon av god økonomi, økt bevissthet om verdens fattigdom og at internasjonal erfaring er etterspurt i arbeidslivet. Jeg tror det er dette som gjør frivillighetsarbeid populært, sier Julie Hart, daglig leder i Atlantis Utveksling.

Hun mener at mange har et genuint ønske om å hjelpe. Men selvrealisering står også høyt i kurs:

– Vi realiserer drømmer. Folk vil ha mer med hjem enn vakre bilder. De vil ha noe annerledes å legge ut på Facebook. «Likes» er den nye valutaen, sier Flavia Forster, commercial manager i Kilroy Norway AS.

Ingen kvalifikasjoner

I Norge er Kilroy Travels og STA Travels de største kommersielle aktørene som selger frivillighet i utviklingsland. X-plore, Internasjonal Dugnad og Projects Abroad er andre. Atlantis Utveksling, som er en non-profit organisasjon, er den norske aktøren med lengst erfaring.

Kundegruppen domineres av jenter i begynnelsen av 20-årene. De tilbys alt fra pass av løver til husbygging, arbeid i barnehjem eller innsats for funksjonshemmede og kvinners rettigheter. Men til tross for tunge

fagfelt, understreker samtlige reiseoperatører at det ikke er nødvendig med forkunnskaper. Kilroy skriver på sine nettsider at det viktigste er et «åpent sinn» og fleksibilitet.

<<Godt forberedt>>

– Er det forsvarlig å sende ut folk uten erfaring og kompetanse?

– Vi legger stor vekt på at de frivillige skal forberedes godt. Etter ankomst får de en introduksjon i kulturelle forhold, forklarer Kristina M. Lie-Hagen, prosjektrådgiver i Projects Abroad.

Atlantis tilbyr ingen egne kurs, men har informasjonsmøter og samtaler med deltagerne på telefon før avreise. I tillegg sender firmaet ut praktisk informasjon på e-post.

Forster sier at selskapet er opptatt av å skape riktige forventninger for ikke å få misfornøyde kunder. Hun forteller at de fleste som reiser er i begynnelsen av 20-årene. Det samme opplyser Projects Abroad og Atlantis. Samtidig erkjenner de at mange unge får et kultursjokk i møte med fattigdom og kummerlige boforhold.

Tar jobber fra lokale

Mens de kommersielle selskapene satser på ufaglært arbeidskraft, vil ingen av de store norske bistandsorganisasjonene ha frivillige på prosjekter i utviklingsland.

– Det er uaktuelt å bruke norske frivillige til å gjøre en jobb som kan gi inntekt og arbeidserfaring til lokale. Vi ville risikere at part- →

« Vi realiserer drømmer. De vil ha noe å legge ut på Facebook. «Likes» er den nye valutaen.»



Emilie Hernes Vereide (20) har reist med Atlantis Utveksling til Antigua i Guatemala. (Se reportasjen side 8.) FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN



8 Tema: Bistandsturisme

nerorganisasjoner mistet all tillit til Kirkens Nødhjelps arbeid, sier Sindre S. Tollefsen, seksjonsleder i Kirkens Nødhjelp.

Han viser til at det i flere utviklingsland er svært vanskelig for utlendinger å få arbeidstillatelse. Å bruke norske frivillige kan derfor bli sett på som et forsøk på å omgå loven, eller kan i verste fall gi mistanke om at man betaler dem i skjul.

Dessuten mener han at en utbredt bruk av norske frivillige inn i et prosjekt kan bidra til å smuldre bort det lokale eierskapet.

– I tillegg er det problematisk rent arbeidsrettslig. Hvis en frivillig blir utsatt for sykdom eller overfall, vil vi ikke kunne la være å følge dem opp ved å si at de er frivillige.

Eksport av udugelighet

– Har bistanden blitt for profesjonalsert hvis ikke «vanlige folk» kan bidra?

– Nei, vi mener at bistanden må være profesjonalsert. Det holder dessverre ikke med et stort hjerte om man ønsker gode faglige resultater. Utviklingsarbeid er et fagfelt hvor det trengs kunnskap og forståelse av tiltakets plass i den store sammenheng. Men på innsamlingssiden er det selvfølgelig behov for at «vanlige folk» hjelper til, sier fungerende utenlandssjef Markus Aksland i Redd Barna.

Tollefsen i Kirkens Nødhjelp er enig:

– Det finnes nok historier om ting som gikk galt på grunn av manglende kunnskap. Vanlige folk kan fortsatt bidra, men å bidra er ikke det samme som å kjøpe en bistandstur. Det er ikke gitt at den måten en selv ønsker å bidra på er den mest hensiktsmessige, sier han.

Han understreker at organisasjoner i Norge lærer opp sine frivillige og har retningslinjer for hvordan de forholder seg til sårbare grupper. Da er det en selvfølge at en ikke trenger mindre siling og opplæring for å reise til en helt fremmed kultur, slår han fast.

– Ikke bistandsarbeid

Hart i Atlantis mener frivillig arbeid ikke er det samme som bistandsarbeid. På nettsidene understrekes det at frivillig arbeid skiller seg fra bistandsarbeid ved at kvalifikasjoner



Flavia Forster,
commercial
manager i Kilroy
Norway AS.



**Julie Hart, daglig
leder i Atlantis
Utveksling.**

ikke er nødvendig.

– Meningen er at de frivillige skal assistere lokalt ansatte på prosjekter og være en ekstra ressurs som prosjektet ellers ikke ville hatt råd til å betale for, sier Hart.

Forster har hørt kritikken av bistandsturismen før, men lar seg ikke overbevise:

– Jeg tror på produktet vi selger. Det er ikke bistandsarbeid i tradisjonell form og konkurrerer ikke med det arbeidet de store aktørene gjør. Dette er lokale prosjekter med lite penger. Våre frivillige bidrar til at prosjektene kan opprettholde aktiviteten, sier hun.

Internasjonal bransje

Forster forklarer at firmaet bruker mye tid på å besøke samarbeidspartnere. – Partnerne får vi kontakt med via messer i utlandet eller andre eksisterende leverandører. Vi sjekker alltid referanser på prosjektene og partnere, understreker hun.

Lie-Hagen forteller at Projects Abroad på verdensbasis sender ut mer enn 8000 frivillige årlig.

– Det totale antall arbeidstimer som blir utført av våre frivillige er et betydelig bidrag, sier hun.

Godhetens pris

Men godhet er ikke gratis: Å jobbe fire uker frivillig på barnehjem i Mosambik med Atlantis koster for eksempel 15 500 kroner. I tillegg kommer flybillett og lommepenger.

– Er det å hjelpe bare noe de med fet lommebok kan unne seg?

– Det er ikke mitt inntrykk. De fleste er unge og har jobbet og spart penger lenge. De investerer mye tid og innsats for å få det til, sier Julie Hart i Atlantis.

Pengene dekker kost og losji, administrasjon og nød-telefon i tilfelle noe skulle oppstå.

Advarer mot å gi

Både Kilroy og Atlantis advarer deltagerne mot å gi penger direkte til prosjektet:

– Vi forbereder deltagerne på at de lokalt ansatte kan komme til å spørre om penger. Men det er bedre å gi bøker og blyanter eller andre ting som kan være en ressurs for prosjektet. Det kan være vanskelig å holde oversikten over hva pengegavene går til etter man har reist hjem, sier Hart.

Men Atlantis forsikrer om at også deler av deltageravgiften går til å støtte prosjektene.

– For eksempel har vår partner i Swaziland og Mosambik bygget flere omsorgssentre. Også skoletoaletter er bygget med penger fra de frivilliges deltageravgift, sier Hart.

I Kilroy går ingen av pengene til prosjektene, det er tiden og arbeidskraften til de frivillige som er bidraget.

Legger igjen penger

Redaktør Helge Baardseth i reisemagasinet Vagabond forteller at fattigdomsturismen har eksistert i årtier, men det er først de siste årene at tilbudet har blitt kommersialisert.

– Slik reisevirksomhet behøver ikke å være negativt. Bistandsturer legger igjen mer penger i lokalsamfunn enn «vanlige» turister ofte gjør. De handler på lokale markeder og betaler vertsfamilie de bor i. Kanskje de bidrar vel så mye på denne måten som arbeidet de utfører på prosjektene, sier han. ■



Bistanden må være profesjonalsert. Det holder dessverre ikke med et stort hjerte.

Markus Aksland,
fungerende
utenlandssjef
i Redd Barna.



20-årige Emilie Hernes Vereide fra Oslo lærer barn i Guatemala hva fargene heter på

20 år og en

Fem lyse hoder rager høyere enn alle andres i den gamle bussen som skrangler avgårde i høy fart. Tre norske og to belgiske jenter er på vei til jobb.

Av Anne Håskoll-Haugen, Guatemala

Bussen kjører fra Antigua, en vakker «Kardemomme by» og Guatemalas største turistmagnet. Men her finner du ikke bare turister med solhatt og kamera på magen: Antigua er også et fluepapir for ungdom på jakt etter ferie med me-

ning. Her kan du kombinere pugging av spanske verb med frivillig arbeid på barnehjem, skoler og byggeprosjekter.

– Jeg hadde et behov for å gjøre noe annet. Komme meg vekk fra Norge og det komfortable livet vi lever der. Hjemme snakker alle bare om

Turoperatørene

■ Kilroy Travels AS:

Driftsinntekter: 352 975 000.
Driftsresultat: 16 445 000

■ Go X-plore AS:

Driftsinntekter: 13 619 000
Driftsresultat: 1749 000

■ STA Travel Norge AS:

Driftsinntekter: 12 890 000
Driftsresultat: -474 000

■ Atlantis Utveksling (stiftelse):

Driftsinntekter: 6 904 000
Driftsresultat: 145 000

■ Projects Abroad NUF

Driftsinntekter: Ikke tilgjengelig
Driftsresultat: Ikke tilgjengelig

■ Internasjonal Dugnad (Forening)

Driftsinntekter: Ikke tilgjengelig
Driftsresultat: Ikke tilgjengelig



engelsk. FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

Engelsklærere i en bakgård

seg selv. Jeg ville gjerne få noe annet å snakke om, noe annet å bry meg om. Derfor dro jeg hit, forklarer Emilie Hernes Vereide.

Føltes trygt

Hun er 20 år. Det er første gang hun reiser alene så langt. Og så lenge; Oslo-jenta vender ikke nesa hjem før om et halvt år. De første åtte ukene skal hun være i Antigua. Opplegget er bestilt gjennom det norske firmaet *Atlantis Utveksling*, som har jobbet med kulturutveksling i 40 år. For fire uker

spanskundervisning og fire uker som frivillig på en skole, betaler Emilie 11 400 kroner. Reise og lommepenger kommer i tillegg.

– Det føltes tryggere å ha et opplegg klart før jeg reiste. Jeg skjønner jo nå at jeg kunne ha ordnet alt på egenhånd. Her er det språkskoler og prosjekter på hvert hjørne. Men det er uansett fint å vite at jeg kan ringe Atlantis hvis noe skjer. – Man vet jo aldri, sier hun, mens desember-solen smelter isbitene i limonade-glasset på takterrassen.

Kaotisk på jobb

Emilie er akkurat ferdig med fire uker spanskundervisning. Hun kunne ikke språket fra før, men synes hun har lært endel. Nå har hun jobbet sin første uke på skoleprosjektet hvor hun er to timer hver dag.

Lisa Bulthell fra Belgia er den frivillige som har vært her lengst, litt mer enn fire uker:

– Det er ganske kaotisk egentlig, sier hun mens barna henger i klærne hennes og maser om en kortstokk.

– Alt vi har er noen plaststoler,

bord, ett hoppetau og to kortstokker. Vi vet aldri hvor mange frivillige som dukker opp. Mange er her bare noen dager eller en uke. Vi får aldri noe informasjon, forteller 22 år gamle Lisa.

Ble overrasket

De frivillige jentene er alene om å holde orden på barna og lager også undervisningsopplegget selv. Lederen for prosjektet dukker opp innimelom, men hjelper ikke til.

– Jeg ble ganske overasket over forholdene. Atlantis for- →

10 Tema: Bistandsturisme



– De frivillige kommer, blir noen dager, så finner de seg et prosjekt som har mer ressurser, sier Carmen López, grunnlegger av «Jesu' barn».

Her sammen med datteren Rosalia Marisol Reyes. FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

talte at vi skulle være assistenter på en skole. Men her er det ikke et hus engang, bare en bakgård uten tak, sier Emilie.

Hun synes at hun har det fint, men tenker at «dette ikke er det beste for barna».

– Ingen forteller oss hvordan vi skal løse oppgaven, og vi aner ikke hvordan de før oss har jobbet. Når man leser om prosjektene på Atlantis sine hjemmesider høres det så bra ut

– Synes du at du bidrar likevel?

– Ja, det synes jeg. Vi merker at barna har det gøy, og de lærer engelske ord og setninger av oss. Men når jeg først har kommet helt hit, kunne jeg godt ha tenkt meg å gjøre mer. Men det er ikke så lett heller når ingen av oss har utdanning i det vi skal gjøre. Men så blir man jo helt forelsket i barna. Det gir meg utrolig mye å få være her.

Forandring fryder

Emilie forteller at hun har besøkt et annet prosjekt som var mer organisert, med profesjonelle lærere. Hun kunne gjerne tenke seg å prøve ut det óg. Lisa fra Belgia begynner også å bli lei av kaoset:

– Jeg vurderer å slutte her, jeg kan jo heller bruke energien min et annet sted, sier hun.

– Men kanskje dette prosjektet trenger deg mer, nettopp fordi det er så mye å ta tak i?

– Jo kanskje, men jeg begynner å bli lei og har lyst til å oppleve noe nytt.

Kulturkræs

Grunnleggeren av prosjektet, Carmen

«Ingen forteller oss hvordan vi skal løse oppgaven»

Emilie Hernes Vereide (20), frivillig engelsklærer i Guatemala.

López og datteren hennes, Rosalia Marisol Reyes, har dukket opp. López har selv vokst opp i fattige kår som kaffeplukker på en av Guatemalas mange plantasjer.

For 15 år siden startet hun prosjektet «Los niños de Jesus» – «Jesu' barn» – som i dag hjelper rundt 300 barn fordelt på tre ulike sentre. I 2002 fikk organisasjonen en hederspris av FN i Guatemala for arbeidet, forteller López.

Gjennom støyen fra 40 barn som roper ut alle regnbuens farger på engelsk, stiller vi et spørsmål på spansk:

– Hvordan opplever barna og foreldrene utlendingene som jobber på prosjektet?

– For de fleste er dette deres første møte med europeere. Det kan være utfordrende fordi barna er vant til å forholde seg til strengere kustus, både hjemme og på skolen. Utlendingene hever ikke stemmen og snakker lite spansk. Det kan fort bli litt kaotisk og mange misforståelser. Men for barna er det deres eneste mulighet til å lære språk, det er verdt mye, sier López.

Cowboystøvler

Hun forteller at barna kommer fra familier hvor foreldrene ikke kan hjelpe til med leksene. De er barn som ikke tilbringer så mye tid på skolen. Prosjektet er et fritidstilbud hvor de kan komme og lære litt engelsk, og få utfolde seg kreativt gjennom tegning og lek. Carmens prosjektpenger kommer i hovedsak fra brorens cowboystøvel-utsalg. Ifølge henne bruker familien rundt 8000 quetzales (rundt 6000 norske kroner) i måneden på prosjektet.

– Vi har god hjelp av de frivillige. Vi betaler ikke dem, og de betaler ikke oss. Men noen har hjulpet til med penger også. Gulvet vi står på ble betalt av en tysk gutt. Før var det jordgulv og i regntiden kunne vi ikke være her. Det har virkelig gjort en forskjell.

Kommentar Anne Håskoll-Haugen



Den nye dannelsesreisen

FRA 1660 var dannelsesreisen, The Grand Tour, en del av embetsmennenes utdanning. Etterhvert ble det populært i den europeiske overklassen å sende de unge ut for å lære om klassisk kunst, kultur og språk. Reisen varte i flere måneder og hensikten var personlig vekst og dannelse.

– Har du vært for lenge på et sted blir du blind og må reise vekk for å kunne se verden med nye øyne, sa Aristoteles, som mente at kunnskapen kom fra det erfarte.

Siden fulgte forfattere og kunstnere på leting etter inspirasjon og «ekthet». Senere lengtet hippiene seg vekk fra materialismen i vest til et alternativt liv i det spirituelle øst.

Med 1990-tallet kom billige flybilletter, reisehåndboken Lonely Planet, og backpackerne ble plutselig mange. Utilgjengelig mystikk ble erstattet av thai-whisky og rave-parties.

Da det første charterflyet til Thailand tok av fra Gardermoen var det over: Å reise langt var ikke lenger imponerende i seg selv.

Kollektiv avlatsøvelse

Men eventyrlysten forsvant ikke av den grunn. Og generasjonen født i toppen av behovspyramiden hadde i tillegg begynt å kjenne på skammen over ikke å ha gjort oss fortjent til livene vi lever. Generasjonen som ikke bygget Norge, innesperret av velstand og kvelden-takknemlighetsgjeld. Trangen til å bidra, kombinert med følelsen av at alt allerede er gjort, etterlot et vakuum. Skriket til en generasjon

som ikke har noe å skrike for. Vi ville ut å redde verden, og samtidig redde oss selv.

I denne tidsånden fant Kilroy og STA travels et marked for den kommersielle bistandsturismen på begynnelsen av 2000-tallet. En kollektiv avlatsøvelse til salgs for ungdom på jakt etter mening. Reklamen lover en bedre verden med din innsats.

Den forgylte fattigdommen

Og ungdom kjøper billett: Barnehjem, husbygging, kvinners rettigheter. De lær seg berøre og begeistre. Noen velger utdanning og karriere basert på opplevelsen. Flere blir igjen lenger enn planlagt; fascinert av et roligere tempo og mindre jag etter penger og ting. De finner et liv de synes er ekte. Klisjeen om «de lykkelige fattige» har erstattet kolonistenes idé om «de ville».

Det er alltid lett for en besøkende med returbillett i lommen å bli forelsket i et fattig land, bli betatt av samholdet nøden tvinger frem, og av tapperheten som preger nødens ofre. Det har Arild Molstad, en av Norges mest bereiste skribenter sagt. Forelskelsen kan lett overskygge forståelsen av årsakene til fattigdommen. Årsaker som den reisende ikke bidrar til å endre. Og spørsmålet er om det er de besøkende eller de besøkte som får mest igjen for pengene. ■

Anne Håskoll-Haugen er journalist i Bistandsaktuelt og sosialantropolog.

López forteller at mange frivillige ikke vil jobbe på prosjektet når de ser hvor stusselige forholdene er.

– De kommer, blir noen dager, så finner de seg et prosjekt som er mer organisert og har mer ressurser. Å forholde seg til så mange nye hele tiden gjør også at det blir vanskeligere å gi informasjon, sier hun.

Penge-mas

De norske jentene forteller at de snakker mye om at Atlantis' beskrivelse av prosjektet ikke stemmer overens med virkeligheten.

– Jeg tror ikke Atlantis har sett det med egne øyne. Vi har faktisk tenkt til å skrive et brev og gjøre dem oppmerksom på det, forteller Emilie.

De synes også det har vært vanskelig å bli bedt om penger av Carmen López. Blant annet ville hun ha penger til en juleavslutning for elevene. De hadde laget et julespill de skulle vise frem for folk i nabolaget. Mat til 300 mennesker koster. Men det gikk ikke jentene med på å finansiere.

– Det er ubehagelig å bli spurt om penger. Vi kan jo ikke vite hva det går til, sier Emilie.

Anbefaler likevel

Alle deltagerne i Atlantis blir oppmuntret til å skrive et reisebrev slik at nye deltagere kan få et innblikk i hva som venter dem.

– Men jeg vil ikke skrive noe negativt der, jeg vil jo at alle skal få lyst til å jobbe som frivillig, sier 27-årige Eva Hjønnvåg Sunde, en av de andre norske jentene på prosjektet.

Venninnen Emilie sier at hun også vil anbefale alle å reise ut på denne måten. Ikke bare på grunn av jobben som frivillig, men fordi man blir kjent med så mange andre som reiser, opplever nye steder og «har det utrolig gøy». Snart går turen videre sørover i Latin-Amerika.

– Og jeg vet jo at mamma og pappa er veldig stolte av meg. Jeg burde kanskje skrive hjem litt oftere, sier Emilie, før hun forsvinner ut i den vakre småbyens gater sammen med de nye venninnene sine. ■

- Gjør mer skade enn gavn

Den norske bistandsbransjen er blitt avhengige av en bistand som gjør mer skade enn nytte, mener BI-professor Anne-Welle Strand. I en kronikk i Aftenposten flesker hun til mot politikere, byråkrati, frivillige organisasjoner og konsulenter.

Av Gunnar Zachrisen

Hun mener aktørene har så sterke egeninteresser at de unnlater å etterspørre kritiske fakta om det de holder på med. Norsk bistand er fortsatt preget av misjonærtanker, ispedd sosialistisk tankegang, sier hun i dette intervjuet.

– Du hevder i din kronikk at noen av de politiske partiene har «stor velgerfortjeneste av bistand» og at «politikere er avhengige av bistand». Hva bygger du dette på?

– Det bygger jeg på at en prosentandel velgere, spesielt gjelder det i Kristelig Folkeparti, SV og Arbeiderpartiet, gir engasjert støtte til bistand. Jeg har ikke noen måling på akkurat hvor mange det er i for eksempel KrF, men det er ganske mange. Og for dette partiet vil det være en viktig sak ved et regjeringsskifte. SV er også et parti som over tid har flagget denne saken, og Arbeiderpartiet er et parti som har satset mye på bistand. Vi er gode sosialdemokrater i dette landet. Samtidig er vi rike. I vår overflod, mener folk at det er riktig at vi deler.

Sosialistisk ideologi

– Vil politikere heller døyve folks dårlige samvittighet enn å oppnå resultater?

– Politikere tror vel at de oppnår resultater, og må prøve å gi det inntrykket. Det er noe av politikernes rolle – å prøve å vise til resultater overfor velgerne. Det er jo på den måten de kan håpe på å bli gjenvalgt. De ministrene som har hatt bistandsministerposten har jo for øvrig stort sett vært fra de tre ovennevnte partiene. Alle har gitt uttrykk for engasje-

ment. Å tilfredsstillte velgernes følte verdier har nok vært viktigere enn å tenke langsiktig økonomisk utvikling. Egentlig er det den velmente linjen fra misjonærene som har fortsatt, bare tilsatt noe sosialistisk ideologi etter hvert.

– Mener du at bistanden generelt gjør mer skade enn gavn?

– Ja, jeg mener faktisk det. Mange små prosjekter kan sikkert – i en periode – fungere bra. Misjonærene gjorde også utmerket arbeid på mikronivå. Men bistand vil ofte passivisere folk, passivisere landsbyer og land. Og om det ikke medfører en økonomisk utvikling for folk og folkegrupper, så blir det et midlertidig tiltak. I verste fall blir bistanden dysfunksjonell.

Stort sett det samme

– Hva er det som fungerer dårligst i norsk bistand, som vi kan begynne med å kutte ut?

– Jeg mener man må stanse opp og vurdere det hele en gang til. Vi må tenke nytt, istedenfor å foreta små justeringer. Vi har kalt det mottakerorientering, budsjettstøtte og sektorprogrammer, men det er stort sett det samme som vi har holdt på med hele tiden. Hva med infrastruktur-støtte som var noe av det vi startet med? En sterkere prioritering av det hadde kanskje vært noe som kunne betydd noe? Og det å tilrettelegge for at mottakerlandene kunne samhandle mer med Norge, uten alle mulige handelshindringer.

– Du mener at bistanden gjør mer skade enn gavn. Da må det vel være én sektor som fungerer spesielt dårlig, som vi kan begynne med å kutte ut?

– Utgangspunktet mitt er jo at selve retningen og rasjonalet for hele bistanden er feil. Vi må stanse opp, «take stock» og se på alvor på det vi gjør en gang til. Heller det enn å foreta små justeringer. Å peke på en enkelt sektor synes jeg ikke gir mening.

Ønsker ikke fakta

– Du skriver om bistandsarbeidere og det offentlige bistandsbyråkrati, at de har en sterk egeninteresse når de hevder at bistanden virker? Mener du at de bevisst underslår fakta?

– Nei, jeg mener ikke at de

«Den velmente linjen fra misjonærene har fortsatt, bare tilsatt noe sosialistisk ideologi etter hvert»

Les mer på nett

Les mer fra dette intervjuet, samt bistandsbransjens reaksjoner på www.bistandsaktuelt.no.

FOTO: HANDELSHØYSKOLEN BI



bevisst underslår fakta. Men hittil har de ikke vist seg spesielt interessert i å vite hva som er fakta – om hva som er resultatene av bistandsinnsatsen. Om årsakene er uvitenhet eller ubevisst egeninteresse er ikke mulig å vite. Det er gjort lite eller ingen uavhengig, vitenskapelig basert følgeforskning eller følgeevaluering. Og det er svært lenge siden det er lagt seriøst arbeid i landanalyser eller fag/sektoranalyser før prosjekter settes i gang.

– De som jobber med bistand leser i svært liten grad uavhengig forskning om feltet. I en større studie med fokus på ledelse og evaluering av utdanningsprosjekter i det sørlige Afrika jeg foretok for 12 år siden, fremkom det at folk i liten grad leste rapportene som var skrevet om de aktuelle sektorene i de landene de jobbet overfor. Denne studien var basert på spørreundersøkelse og 60 intervjuer med UD, Norad og alle «frivillige organisasjoner» i Norge og i åtte afrikanske land som hevdet de arbeidet med utdanningsbistand.

Tro og følelser

– Mener du også at en del bistandsarbeidere bevisst prøver å unngå å få gode resultater?

– Dette er en annen vri på spørsmålet du stilte tidligere. Om de reelle motivene for folks handlinger kan man bare gjøre antakelser. At egeninteresse ofte er en viktig faktor sier seg selv. De reelle resultatene taler imidlertid tydeligst. Da blir bistandsaktørens realmotiver av mindre interesse. Et helt sentralt problem er jo at vi vet så lite om eventuelle gode resultater. Fordi det ikke eksisterer troverdig kunnskap om situasjonen før en starter opp. Dermed mister en målestokk for det man tror er resultater. Det er i denne forbindelse man ofte får servert «tro» og «følelser» om hva som er oppnådd, eller hva som kanskje vil bli oppnådd i fremtiden, eller hva som er bistandens andel i et lands positive utvikling.

– Det er jo dette tv-serien «Den gode viljen» så utmerket har dokumentert. Jeg er ikke i tvil om at mange bistandsarbeidere «føler» at de gjør en stor innsats, de føler at de hjelper, individuelt, mens det i systemperspektiv i stedet skapes avhengighet. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

Anne Welle-Strand

■ Pedagog og professor ved Institutt for ledelse og organisasjon ved Handelshøyskolen BI i Oslo.

■ Siden 2007 har Welle-Strand hatt et gaveprofessorat i utviklingsstudier og mikrofinans. Hun er i dag direktør for Senter for utviklingsstudier og mikrofinans (MICRO) ved Handelshøyskolen BI.

■ Tidligere stillinger inkluderer forskerstillinger ved universiteter i Stanford, Xiamen, Hong Kong, Western Cape og Zimbabwe.

■ En kronikk i Aftenposten 31. januar har vakt sterke reaksjoner.

KILDE: WWW.BI.NO

12 **Aktuelt**

■ MIGRASJON

406

milliarder dollar ble sendt hjem til familier i utviklingsland i fjor, anslår Verdensbanken. Beløpet er over tre ganger så mye som global bistand.

■ UTVIKLING

Hva slags verden vil vi ha?

FN har nedsatt en 30 personer stor komité for å lage mål for bærekraftig utvikling. På toppmøtet om bærekraftig utvikling i Rio i fjor ble man enige om å utarbeide et sett enkle og konkrete mål for å fremme bærekraftig utvikling, men klarte ikke å bli enige.

Høyre vil kutte ut Latin-Amerika:

Like greit uten norsk støtte?

Et Kirkens Nødhjelp-støttet kvinnesenter i Guatemala City er et av prosjektene som kan miste norsk støtte dersom Høyre kommer til makten. Spørsmålet er om støtten til senteret vil regnes som arbeid for menneskerettigheter. KN har ni ulike partnere i landet.

Av Anne Håskoll-Haugen, i Guatemala

På et kontor i Guatemala City ligger en leca-blokk av en bok oppslått på kontorpulten. På sidene står lange rekker med tall skrevet ned for hånd. Bak hvert nummer er en historie om en kvinne som har blitt utsatt for vold.

Pulten står i senteret til den lokale organisasjonen Grupo Guatemalteco de Mujeres (GGM). De tar imot kvinnene som tør å komme. Nesten 3000 navn er oppført i boken.

– Dette er bare én av mange slike bøker. Vi har hjulpet ofre for vold siden 1988. I dag har vi fire sentre rundt om i landet, sier Dinora Gramajo, leder av organisasjonen hvor hun har jobbet i 24 år.

Kvinnegruppen har mottatt økonomisk støtte fra Kirkens Nødhjelp i fem år. KN er én av to norske organisasjoner som fortsatt har kontor i Guatemala. Og det er den eneste som fortsatt har en nordmann blant de ansatte:

– Vi jobber med ni ulike partnere her i Guatemala, med et budsjett på ti millioner kroner i året. Innsatsen retter seg mot kvinners rettigheter, naturressurser og helse, sier Sveinung Eskeland, stedlig representant på tredje året. Kirkens Nødhjelp har vært i Guatemala siden 1976.

Anmelder alle forhold

Senteret huser psykologer, leger, jurister, lekerom for barn og samtalerom. Det er nøkternt innredet, rent og ryddig. Tre unge kvinner sitter og venter i en sofa. De slår blikket ned når vi går forbi. Litt lenger opp i gaten ligger et hus hvor voldsofrene kan bo midlertidig, hvis det er behov for det. Det er

ingen skilt som viser hva slags sted dette er, for sikkerhets skyld.

– Hit kommer kvinner fra alle samfunnsklasser. Jeg er selv utdannet lege, det forhindret ikke at jeg ble et offer, sier Gramajo.

De tre kvinnene forteller at mange av dem som jobber i organisasjonen selv har blitt utsatt for vold. Nå bruker de erfaringene sine til å hjelpe andre. De bistår kvinnene gjennom hele prosessen: Den første samtalen, psykisk og medisinsk oppfølging og skilsmisse, hvis de ønsker det.

– Når de kommer til oss er det ofte aller første gang de setter ord på hva de har blitt utsatt for. Det er en sterk opplevelse. Vi oppfordrer alle som kommer hit til å anmelde forholdet. Slik løfter vi problemet ut av huset og inn i offentligheten.

Ikke avhengige av Norge

Gramajo forteller at de ikke er avhengige av støtten fra Norge.

– Selv om Kirkens Nødhjelp trekker seg, vil ikke denne organisasjonen gå nedentom og hjem. Men pengene fra Norge tillater oss å samle inn data som vi bruker til å legge press på myndighetene. Slik kan vi bidra til mer langsiktige resultater for å unngå vold mot kvinner, sier Rebeca Tirrayes, som også sitter i ledelsen i GGM.

Organisasjonen har mottatt støtte fra Spania, Nederland og Sverige. Gramajo innrømmer at uten noe internasjonal hjelp vil det bli vanskelig å opprettholde arbeidet.

– Myndighetene har lovet oss støtte, men vi ser foreløpig ikke noe til det, sukker hun.

«Selv om Kirkens Nødhjelp trekker seg, vil ikke denne organisasjonen gå nedentom og hjem»

Rebeca Tirrayes, aktivist mot kvinnevold.



Dinora Gramajoo, Aida Saravia og Rebeca Tirrayes foran arkivskapene som inneholder flere tusen rapporter om kvinner som har vært utsatt for vold. Alle tre har selv brutt ut av voldelige ekteskap. FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

Voldsomme utfordringer

Guatemala er et mellominntektsland. Likevel lever over femti prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen. Spesielt utfordrende er kriminaliteten og volden som preger samfunnet. Straffefrihet, at kriminelle ikke blir etterforsket og dømt for sine ugjerninger, er på langt over 90 prosent. Drap av kvinner – ofte som et ledd i narko-krigens skremselspropaganda – har blitt så utbredt at det har

fått et eget navn: *Femicidio*.

15. mai 2008 kom en lov som forbød vold mot kvinner. Det var en milepæl i Guatemala.

– Problemet er at loven ikke håndheves, som så mange andre lover her. Vold har blitt en del av samfunnet. Selv om dette hadde vært et rikt land, er vold mot kvinner kulturelt akseptert. De fleste blir rådet til å tørke sine tårer og holde ut, sier Gramajo. ■

Handelshøyskolen BI – er det for mye å be forskerne deres presentere forskning framfor konspirasjonsteorier? >>

NUPI-forsker Øyvind Eggen på Twitter om BI-professor Anne Welle-Strands kritikk av bistanden.

■ MALI Sulten i Mali

Hjelpeorganisasjoner i Mali advarer om en kommende sultkrise. Prisene på mat og drivstoff i Nord-Mali har økt kraftig, sier den britiske organisasjonen Oxfam. Mange handelsfolk har flyktet etter at den internasjonale militæraksjonen satte i gang, og mye av maten som finnes i området har blitt plyndret.



Kvinnegruppa fører nøyaktig logg over alle voldsofrene den har hjulpet.

Takk for nå, Latin-Amerika!

Høyre vil at Norge skal stanse vanlig bistand til Latin-Amerika. Men støtte til demokrati og menneskerettigheter er fortsatt aktuelt, mener partiet. **Av Anne Håskoll-Haugen**



Peter Gitmark,
Høyres bistands-
politiske tals-
mann.



Johan Hindahl,
seksjonsleder i
Kirkens Nød-
hjelp.

Vi vil at norsk bistand skal konsentreres til færre land, hovedsakelig til Afrika, skriver Høyre i sitt forslag til utviklingspolitikk. På et møte i Stortinget 25. oktober sa partiets talsmann for utviklings- og bistandspolitikk Peter Gitmark at Latin-Amerika ryker dersom Høyre får makten.

Høyre mener at landene i Latin-Amerika ikke lenger er utviklingsland. Derfor bør de heller ikke få penger fra Norge. Selv om Høyre erkjenner at flertallet av verdens fattige bor i mellominntektsland, sier de at «det er en fordelingsutfordring, ikke et utviklingsproblem».

For rike for norsk bistand

– Er det virkelig kroken på døren for Latin-Amerika hvis Høyre vinner valget?

– Norge vil på sikt ikke ha bilaterale prosjekter med land i Latin-Amerika. Høyre har fjernet hele regionbevilgningen på 220 millioner kroner for denne regionen. Det gjør det likevel ikke umulig å støtte prosjekter som bygger opp under våre hovedmål for utviklingspolitikken: Varig ut av fattigdom, demokrati og menneskerettigheter. Det er helt feil at Høyre ikke kommer til å ha prosjekter utenfor Afrika, men vi vil prioritere Afrika, sier Gitmark til Bistandsaktuelt.

Norsk bistand til Latin-Amerika var i 2011 på 2,4 milliarder fordelt på 22 land og 438 avtaler. Det utgjorde rundt ni prosent av bistandsbudsjettet det året.

Men langt over halvparten gikk til Brasil, i kjølvannet av den rødgrønne regjeringens storstilte klima- og skogsatsing. Disse «skog-milliardene» mener Høyre i stedet bør administreres

av miljøverndepartementet enn utenriksdepartementet.

Fortsatt en jobb å gjøre

Ifølge Norad hadde Norge tilsammen 299 avtaler med ikke-statlige organisasjoner i Latin-Amerika. Alle de største bistandsorganisasjonene i Norge har prosjekter i regionen. En av dem er Kirkens Nødhjelp.

– Hva er viktig med norsk tilstedeværelse i Latin-Amerika?

– Å styrke sivilsamfunnet, fremme demokrati og menneskerettigheter og bekjempe korrupsjon. Norges erfaringer med omfordeling av ressurser til folkets beste er et viktig bidrag, forklarer Johan Hindahl, seksjonsleder for Latin-Amerika i Kirkens Nødhjelp.

Han viser til at det fortsatt er store økonomiske og sosiale forskjeller i regionen. – De fattige er utestengt fra å delta i prosesser som påvirker deres liv. Gjennom å støtte lokale organisasjoner er vårt mål et sterkere sivilsamfunn i disse landene, sier Hindahl.

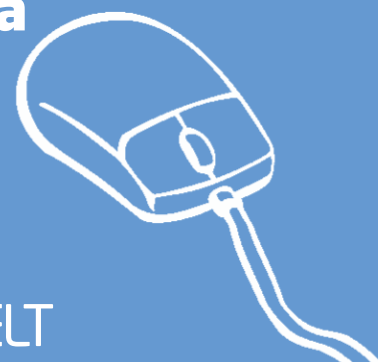
Vil ha konsekvenser

– Hvordan vil det påvirke deres innsats i Latin-Amerika hvis en Høyre-regjering ikke ønsker regionen som samarbeidspartner?

– Det er foreløpig for tidlig å si. Vårt arbeid i Latin-Amerika finansieres gjennom egne innsamlede midler, Operasjon Dagsverk og gjennom midler fra Norads sivilsamfunnsbevilgning. Dersom myndighetene vil legge en stram geografisk prioritering til grunn for sivilsamfunnsbevilgningen også, vil dette ha konsekvenser for vårt arbeid i regionen. Det er beklagelig, sier Hindahl. ■

Har du husket å
«like» oss på
Facebook?

Da får du også tilgang til våre daglige nyheter om bistand og utvikling.



BISTANDSAKTUELT

14 Tema: Myanmar

I flere tiår har Myanmar vært isolert, venneløst og tilbake-
liggende. En autoritær utpost,
styrt med jernhånd av en
militærjunta som ikke så ut til å
ville gi slipp på makten frivillig.

For fem år siden ble protester
med krav om mer demokrati
i Myanmar slått brutalt ned.
Nå skjer forandringene med et
tempo som tar pusten fra
de fleste.

I løpet av to korte år har en
rekke politiske fanger blitt
løslatt. Presse- og forsamlings-
frihet er innført. Aung San
Suu Kyi er løslatt fra husarrest
og ventes å vinne valget i 2015.

USA, EU og Norge har lenge
boikottet Myanmar. Nå er
vestlige selskaper og
bistandspenger på full fart inn
i landet.

Men landet er herjet av borger-
krig, og ingen vet hvilken vei
reformprosessen kommer
til å gå. De neste årene vil bli
avgjørende for
Myanmars framtid.

**16 siders
tema:
Myanmar**

Eai Thai Paing (11)
og Su Su Yadana
(12) venter
forventningsfullt
på å få utdelt sitt
første ID-kort.
I samarbeid med
Flyktninghjelpen
arbeider
Myanmars
immigrasjons-
myndigheter for
at innbyggerne
i Kayin skal få
identitetspapirer.
Myndighetene
anslår at hundre
tusen lever
uten id-papirer
i den krigs-
herjede
delstaten.
Mangelen på
identitetspapirer
hindrer dem i
å reise, å stemme
ved valg,
få tilgang til
utdanning og
offentlige
tjenester.

ALLE FOTO: ESPEN RØST



Billett ti

– Nå kan jeg reise til Yangon,
utbryter Su Su Yadana stolt.
11-åringen fra Kaw Bain i delstaten
Kayin holder ID-kortet fornøyd foran seg.
Hun har nettopp fått papirer som gir
henne rettigheter som borger i landet.

Av Even Tømte og Espen Røst, i Kayin



I framtida

Det er hektisk aktivitet i klostret i landsbyen Kaw Bain på grensa mellom delstatene Kayin og Mon. Voksne og barn stimler sammen for å fotografere, ta fingeravtrykk og få dokumentene sine stemplet.

I dette krigsherjede hjørnet av Myanmar samarbeider Flyktninghjelpen med myndighetene om å bringe folk inn i systemet og bygge

tillit til staten.

Et lite arbeidslag, noen med T-skjorter fra Flyktninghjelpen, andre med den militære uniformen til Myanmars immigrasjonsdepartement, jobber iherdig. De regner med å få ekspedert 300 ID-kort i løpet av dagen.

Samarbeidet mellom hjelpeorganisasjonen og departementet skal gi identitetspapirer til internt fordrev-

ne og andre uten dokumenter, slik at de selv kan hevde sine rettigheter.

– Målgruppen vår er de som tjener mindre enn én dollar dagen. Det er viktig at de kan få kortene gratis og uten å måtte forlate landsbyen og tape inntekt, sier Rafael Abis som er programansvarlig i Flyktninghjelpen i Myanmar.

I dag kan innbyggerne i Kaw Bain få et identifikasjonsbevis gratis i løpet av 45 minutter. Vanligvis tar en søknad opptil flere måneder å behandle.

For å få kortet utlevert, måtte man tidligere reise til et av departementets regionale kontorer og betale opptil 3000 kyat (omkring 20 kroner), i tillegg til reisekostnader, bestikkelser og tapt arbeidsfortjeneste. I Kayin, der en stor del av inn-

byggerne tjener under to dollar om dagen, har det vært en luksus mange ikke har tatt seg råd til.

– Det er veldig bra at jeg får dette kortet. Det betyr at jeg kan gå videre på skolen å få en ordentlig utdanning, sier 12 år gamle Eai Thai Paing.

De fleste av innbyggerne i Kaw Bain har papirene i orden allerede. De fleste som har kommet hit er unge jenter og kvinner. I mer avsidesliggende landsbyer hender det at ingen har ID-kort.

– Vi setter veldig pris på at folk får kortene. Dette vil komme hele landsbyen til gode, sier landsbyleder Naing Loon Aung.

Ikke-mennesker

Det bor anslagsvis 1,7 millioner mennesker i Kayin-staten. Myn- →

16 Tema: Myanmar



Det er hektisk aktivitet i et kloster i landsbyen Kaw Bain. Voksne og barn stimler sammen for å fotograferes, ta fingeravtrykk og få sine dokumenter stemplet av immigrasjonsmyndighetene.



Delstaten Kayin har vært åstedet for den lengste borgerkrigen i verden. I januar 2012 inngikk regjeringen en ny våpenhvile med Karen National Union (KNU) og deres væpnede fløy. Med freden er det igjen mulig for lokalbefolkningen å gjenoppta jordbruk i et av Myanmar's mest fruktbare områder.



Flyktninghjelpen har bygget nye hjem til internt fordrevne i delstaten. Aye Thida Hleing (12) og Swan Pyae Sone (8) synes de nye husene i utkanten av delstatshovedstaden Hpa-An er veldig fine. – Her er det veldig fint, for her kan vi leke og sånt, sier 8-åringen med lillebroren på armen.

→ dighetene anslår at hundre tusen av dem lever uten papirer. Offisielt eksiterer de ikke. Mangelen på identitetspapirer hindrer dem i å reise, å stemme ved valg, få tilgang til utdanning og andre offentlige tjenester.

Ved hjelp av Flyktninghjelpens program har over 40.000 i den krigsherjede delstaten nå blitt tildelt en identitet. I løpet av det neste halvåret skal det samme skje med resten av de identitetsløse i området.

Ti mobile arbeidslag, med tre arbeidere fra Flyktninghjelpen og syv fra myndighetene i hvert, reiser fra landsby til landsby. Med seg har de datamaskiner, skrivere, kamera, lamineringsmaskin og aggregat for å kunne utstede id-papirer på stedet.

– Samarbeidet med Flyktninghjelpen er viktig. Tidligere utstedte vi kanskje 200 kort i måneden. Nå er det nærmere 10.000 som får en offisiell identitet hver måned, forteller Thaung Zaw. Han er oberstløytnant i hæren og tidligere direktør for immigrasjonsministeriet i Kayin.

Thaung Zaw brukte sin siste dag i jobben til å snakke med Bistandsaktuelt før han ble overført til et annet distrikt. Der skal han jobbe med id-papirer for andre burmesiske borgere.

– De fleste her er veldig fattige og dårlig utdannet. Kayin er ikke et veldig utviklet område. Folk er mest opptatt av å kunne reise. Derne st synes de det er viktig å kunne gå i banken og få pass. Og til slutt kan de



Oberstløytnant
Thaung Zaw.

gjærne tenke seg å stemme i valget. Noen vil kanskje også stille til valg selv, sier Thaung Zaw.

Verdens lengste borgerkrig

Området vi befinner oss i er åstedet for den lengste borgerkrigen i verden. Væpnede grupper som kjemper på vegne av kayin-befolkningen har vært i konflikt med regjeringen med ulik grad av intensitet siden 1949, året etter at Myanmar ble uavhengig fra britene.

Ifølge Flyktninghjelpen er nærmere en halv million mennesker i Myanmar flyktninger i eget land. Kayin er det området med flest internt fordrevne. I tillegg bor minst 130.000 i flyktningleirer i Thailand. Flyktninghjelpen mener så mange som to

millioner burmesere kan ha reist til nabolandene som følge av årtier med undertrykkelse og borgerkrig.

I januar 2012 inngikk regjeringen en ny våpenhvile med Karen National Union (KNU) og deres væpnede fløy, som kjemper for et føderalt system der Kayin-staten har en større grad av selvstyre. Trass i de positive endringene kan situasjonen snu og utvikle seg negativt dersom de grunnleggende problemene i de etniske konfliktene ikke blir løst, og de alvorlige humanitære behovene ikke blir dekket.

Giftinger

– Ser du de sjekkpunktene der? Spør Flyktninghjelpens representant i bilen på vei fra Kaw Bain tilbake til delstatshovedstaden Hpa-An.

Nærmere en halv million er flyktninger i eget land i Myanmar, og Kayin er det området med flest internt fordrevne. U Tin Myint (66) og datteren Khing Zin Oo (28) har mottatt ID-kort fra myndighetene. – Det går mot en lysere framtid for dette landet. Da Aung San Suu Kyi ble løslatt fra husarrest ble jeg lettet. Jeg håper barnebarnet mitt, kan vokse opp i et land med færre problemer, sier U Tin Myint.

(ALLE FOTO: ESPEN RØST)





– Der pleide soldatene å stå med fingeren på avtrekkeren. Da våpenhvilen kom i stand gadd de knapt å se på oss, og nå står sjekkpunktene deres tomme. Etter at fredsavtalen ble undertegnet er hverdagen for folket her helt forandret, sier Rafael Abis.

I et område der mistenksomheten mot myndighetene er stor, har altså Flyktninghjelpen inngått i et samarbeid med myndighetene der et av målene er å bygge tillit til staten. Også KNU er involvert i prosjektet, understreker Thaung Zaw, og viser fram bilder av KNU-kommandanter som var blant de først til å få tildelt sine ID-kort.

– Noe av det vakre med dette prosjektet er at det bygger tillit. Det binder begge parter sammen, litt som

en giftering, sier Rafael Abis i Flyktninghjelpen.

– *Kan det ikke være problematisk å jobbe så tett sammen med myndighetene?*

– Det er noe vi er veldig klar over. Vi er opptatt av å forklare forskjellen på Flyktninghjelpen og myndighetene og beskrive for de lokale hvordan samarbeidet foregår. Ministeriets folk og de væpnede gruppene er også veldig bevisste på dette, sier Abis.

Våpenhvile

Om to år er det valg i det tidligere militærdiktaturet. Førrige valg ble boikottet av opposisjonspartiet NLD og Aung San Suu Kyi. Dersom Myanmar regjering skal overbevise om at deres reformvilje er oppriktig, er de

«Det er veldig bra at jeg får dette kortet. Det betyr at jeg kan få en ordentlig utdanning»

Eai Thai Paing, (12)

avhengig av et fritt og representativt valg, og av at folket har anledning til å stemme.

Store deler av landet har i praksis ligget utenfor regjeringens kontroll over en årrekke, og myndighetene har begrenset kapasitet. Den siste landsomfattende folketellingen fant sted på 1930-tallet. Folketellingen som ble gjennomført i 1983 har store mangler – et problem for ethvert land som vil avholde demokratiske valg. Arbeidet med å gi ID-kort til befolkningen griper inn i dette.

– Mange opplever dette som den første gangen en uniformert representant for myndighetene kommer til landsbyen deres. Derfor er Flyktninghjelpens prosjekt så viktig, sier Rafael Abis. ■

Kayin

■ Myanmar er satt sammen av et stort antall ulike folkegrupper, der omkring en tredjedel av befolkningen tilhører en etnisk minoritet.

■ Kayin/Karen er navnet på både en delstat og en folkegruppe. Karen-folket utgjør anslagsvis seks prosent av befolkningen. Flertallet av dem bor ikke i delstaten Kayin.

■ Beskrives ofte som en kristen minoritet, men flertallet er buddhister.

18 Tema: Myanmar

Valg i 2015: Det kommende parlamentsvalget regnes som den første virkelige testen på hvor langt demokratiseringsprosessen har kommet. Aun San Suu Kyis parti National League for Democracy (NLD) boikottet valget i 2010, men er ventet å dominere det kommende valget.

Myanmars system med enkeltmannskretser kan gi et parlament fullstendig dominert av NLD. Det kan i seg selv være problematisk. Forsoning kan bli vanskelig dersom andre grupper kan bli marginalisert. Reformene som pågår nå blir drevet fram av USDP, det gamle regimets parti. NLD er populære og har stor moralsk autoritet, men har ingen erfaring med å styre et land.

Folketelling: I forkant av valget skal det holdes en folketelling i løpet av 2014. Dersom valget virkelig skal bli et uttrykk for folkets vilje, er det avgjørende at folket er registrert og har stemmerett. Det kan være vanskelig så lenge det er ufred i landet. Den siste landsomfattende og anerkjente folketellingen ble gjennomført på 1930-tallet.

Situasjonen kompliseres ytterligere av at Myanmar har ulike nivåer av statsborgerskap. Kun fulle statsborgere har stemmerett. Mesteparten av rohingya-minoriteten har ikke hatt det, heller ikke de tallrike kinesiske innflytterne, hvorav flere har bodd her i generasjoner.

Fredsprosesser: Myndighetene i Yangon har aldri hatt kontroll over hele landet. En rekke organisasjoner kjemper på vegne av ulike etniske minoriteter, som til sammen utgjør omkring en tredjedel av befolkningen. I deler av landet har væpnede grupper etablert egne styringsstrukturer.

Myanmar er i dag involvert i elleve ulike fredsprosesser, hver av dem med sine egne aktører, historie og dynamikk. Norge støtter opp om fredsarbeidet gjennom det såkalte Myanmar Peace Support Initiative (se undersak).

Det gamle regimet: Reformen har gitt ytrings- og forsamlingsfrihet og løslatt politiske fanger, men mange er usikre på hvor langt de nye frihetene strekker seg. Protester mot en kobbergruve i Letpadaung i Sagaing-regionen, eid av folk med nære band til det tidligere militærregimet og kinesiske investorer, har blitt brutalt slått ned. Utviklingen mot demokrati har vært en toppstyrt prosess, ledet av politikere utpekt av den tidligere presidenten, Than Shwe. Men selv om president Thein Sein har gjennomført viktige reformer, vet vi lite om interne motsetninger og hvor dypt reformviljen stikker i alle deler av det gamle regimet.

Rakhine: Spenninger mellom muslimske rohingyaer og buddhistiske rakhine-folk har flere ganger ført til voldelige sammenstøt, som også har rettet seg mot muslimer fra andre etniske grupper. En rekke boliger har blitt brent og titusenvis av mennesker fordrevet som følge av opptøyene. De 800.000 rohingyaene i Myanmar, regnes av FN som en av de mest forfulgte minoritetsgruppene i verden.

Kayin: Mange områder befolket av (Kayin) Karen-folk har vært rammet av væpnet konflikt helt siden 1949, året etter at Burma ble uavhengig av Storbritannia. Nå er det våpenhvile mellom hæren og de væpnede gruppene, men mange kompliserte spørsmål må løses dersom våpenhvilen skal kunne bli til en varig fred.

Usikker vei mot demokrati

«Alle» vil at reformene i Myanmar skal lykkes, etter at landet i en årrekke har vært et isolert og tilbakeleggende diktatur. Veien mot fred og demokrati er likevel full av farer.

Av Even Tømte og Espen Røst

Det indiske hav



Fra isolasjon til engasjement

Myanmar er på full fart inn i den norske bistandsvarmen.

Etter at protestene i 2007 ble brutalt slått ned, virket Myanmar mer isolert enn noen sinne. Da syklonen Nargis traff den sørlige delen av landet i 2008, skapte den store ødeleggelser og etterlot seg nærmere seg nærmere 140.000 døde. I ettertid gjorde både Norge og andre land en nødhjelpsinnsetning, som bidro til en ny dynamikk i forholdet til Myanmar.

– Norge var tidligere ute enn de andre landene med å anerkjenne reformene som skjedde, og gikk tidlig inn for å støtte, heller enn å vente og se. Nettopp fordi vi hadde vært en av de sterkeste kritikerne tidligere, kom vi i en spesiell situasjon hvor de hadde tillit til at vi ønsket å bidra i riktig retning, sier Katja Norgaard. Hun er Norges ambassadør i Bangkok, som også har ansvaret for Myanmar.

I fjor ga Norge 112 millioner kroner til Myanmar. Regjeringen har opphevet sanksjonene og åpnet for norsk turisme og næringslivssatsing. Norge bidrar nå med ekspertstøtte og deling av erfaringer overfor myndighetene i forhold til reformprosessen. Nylig kunngjorde regjeringen at hele Myanmars gjeld til Norge er slettet.

I november i fjor åpnet Norge et ambassadekontor i Yangon.

Mest mulig engasjement

– Vi trenger mest mulig engasjement for å bidra til raskest mulig økonomisk framgang. Folk i Myanmar er veldig glad for utviklingen, men i det lange løp trenger de mat, helse og utdanning. Det internasjonale samfunnet må hjelpe Myanmar med å håndtere den etniske splittelsen i landet, mener Erik Solheim, som nå leder OECDs utviklingskomité.

– Vi har snakket med en del folk som var bekymret over at penger og prosjekter kommer inn på en måte som støttet korrupte folk assosiert med det gamle regimet.

– Jeg tenker at det stykke på vei er uunngåelig. Vi så det i Øst-Europa også, der mange som var assosiert med de tidligere kommunistregimene

kom godt ut av demokratiseringen. Det er folk som er knyttet til det gamle regimet som har kunnskapen og ferdigheten. Samtidig må vi huske at man måtte ha kontakt med militæret for å gjøre nærmest enhver vanlig aktivitet. Men man må selvsagt passe på at det man gjør bidrar til demokratisering, og ikke har motsatt effekt.

Omstridt fredsinisiativ

Norge spiller en nøkkelrolle i Myanmar Peace Support Initiative (MPSI), som skal støtte de ulike fredsinisiativene i landet.

– Det har vært våpenhviler tidligere, men da skjedde det ingenting. Myndighetene mente at det var behov for at det skjedde noe på bakken i konfliktområdene for å skape tillit til fredsprosessen. Norge bidrar med å få bistand inn i disse områdene. Det gjør vi i tett samarbeid med alle partene i våpenhvilen, sier Katja Norgaard.

Initiativet forsøker å støtte opp om fredsprosessen ved å kanalisere bistand inn i (tidligere) konfliktområder. Inger Lise Husøy i Den norske Burmakomité støtter MPSI-initiativet, men har samtidig mottatt flere bekymringsmeldinger.

– Det norsk-burmesiske fredsinisiativet er møtt med mye kritikk, både fra etniske grupper som er involvert, og andre interessenter. Det er viktig at UD er lydhør overfor denne kritikken, og gjør alt for at prosessen blir åpen og inkluderende. Bare slik kan man bygge opp en gjensidig tillit, som er nødvendig for at prosessen kan vinne fram. ■

«Norge var tidligere ute enn de andre landene med å anerkjenne reformene som skjedde, og gikk tidlig inn for å støtte, heller enn å vente og se»»

Katja Norgaard, Norges ambassadør i Thailand og Burma



Norge er en støttespiller for reformprosessen i Myanmar. Her er det god stemning mellom ambassadør Katja Norgaard og Aung San Suu Kyi. FOTO: UD

20 Tema: Myanmar

FOTO: ESPEN RØST



På det som i dag er en uberørt strand skal en enorm konteinerhavn strekke seg 3,5 kilometer innover i landet. 200 kvadratkilometer landområder vil bli berørt av den nye industrisonen. For Myanmar vil prosjektet bli en viktig motor for økonomisk vekst. Men hva med de som allerede bor i området? **Av Even Tømte og Espen Røst, i Dawei.**

Her kommer ve nest største dy

Verdens dybvannshavn



På Charkan-stranda, utenfor byen Dawei sør i Myanmar, skal det thailandske selskapet Italian-Thai bygge verdens nest største dybvannshavn.

22 Tema: Myanmar

I landsbyen Htein Gyi er befolkningen bekymret for hvordan den gigantiske utbyggingen vil ødelegge livsgrunnlaget for 30 000 jordbrukere. – Myndighetene fortalte at vi må flytte herfra. De sa at vi var veldig heldige, for i gamle dager ville vi blitt kastet bort med makt. Nå skal vi få nye hus og en liten sum for jorda vi mister. Men det er ikke mye vi får. Vi er bekymret for at vi ikke vil ha noe å gi videre til neste generasjon når vi mister jorda, sier Li Soe Win, og tenner en røyk.

ALLE FOTO: ESPENRØST



Stranda strekker seg så langt øyet kan se. Hvit sand kiler mellom tærne. Vannet er lun- kent, men bølgene som skyl- ler over oss gir en velkommen avkjø- ling fra ettermiddagssola. Ved enden av stranda vokser tett krattskog, og fra klippen over oss blinker det i det gygne taket til en buddhistisk pagode.

Her er ennå ingen kontainerskip eller rørledninger, ingen turisthoteller med skoger av strandstoler. Enn så lenge duver fiskebåtene dovent i bøl- gene, lik vakre badedyr av plastikk.

Det er lett å drømme seg bort i stillheten. Men noen har stått her og sett utover landskapet med andre drømmer; drømmer om asfalt og betong. Og penger.

Kjempehavn

Dawei er i dag en småby med drøye hundre tusen innbyggere, en liten flystripe, sporadisk strømforsyning og sykkeldrosjer i gatene. Denne søvnige bakevja sørøst i Myanmar

skal i løpet av få år forvandles til en av motorene i Sørøst-Asias økonomiske vekst.

Utbyggeren Italian-Thai Development har store planer for Dawei. Det thailandske selskapet ønsker å bygge verdens nest største dypvannshavn her, en 500 meter bred kanal som strekker seg 3,5 kilometer innover stranda.

Et stykke lenger oppe langs stranda er arbeidet med motorveien til Bangkok i full gang. De har allerede begynt å rydde land til en såkalt Special Economic Zone – over 200 kvadratkilometer med fabrikker og havneanlegg.

Selskaper som etablerer seg i den økonomiske sonen blir tilbudt skattefordeler. Motorvei, tog og rørledninger skal knytte Dawei til et transportnettverk som binder sammen Myanmar, Thailand, Laos og Vietnam, Kambodsja og Kunming i Kina – en korridor for varer og tjenester, vekst og velstand.

«Når havna blir bygget, vil vi måtte flytte til et annet sted og miste levebrødet vårt»

– Dette er alt jeg kan

Men hva med de som allerede bor i området? På stranda er Bo Myint og Soe Naing i ferd med å tørke hundrevis av små nga lon ha-fisk på rist i solen. De er bekymret for at de ikke lenger vil kunne fiske når byggingen av havna setter i gang.

– Jeg ønsker ikke å være avhengig av andre. Jeg er avhengig av meg selv, fisken og sjøen. Når havna blir bygget, vil vi måtte flytte til et annet sted og mister levebrødet vårt, tror Soe Naing.

Livet som fiskere er usikkert, men ikke dårlig, forteller fiskerne. Ingen av dem har noen gang hatt noe annet å leve av.

– Jeg er født her, og lærte å fiske av faren min, som igjen lærte å fiske av sin far, sier Soe Naing.

Petrokjemi

Plantegningene fra Italian-Thai forteller oss at vi kjører gjennom et område som skal utvikles til et petrokjemisk industrikompleks. Veien til landsbyen

Htein Gyi er omgitt av tett krattskog, rismarker og cashewnøtt-plantasjer. Husene er bygget på stolper og går nesten i ett med vegetasjonen.

I en av de største bygningene sitter en rekke menn i møte, mens kvinnene følger med fra sidelinja. Opposisjonspartiet NLDs logo henger på veggene i hytta, sammen med portretter av landsfaderen general Aung San og datteren, Aung San Suu Kyi.

Mennene som er samlet på møtet er bekymret.

– Folk fra myndighetene kom på et møte og fortalte at vi måtte flytte herfra. De sa at vi var veldig heldige, for i gamle dager ville vi blitt jaget bort med makt. Nå skal vi få nye hus og en liten sum for jorda vi mister. Men det er vi ikke fornøyd med. Det er ikke mye vi får. Jord er varig, men penger blir brukt opp. Vi er bekymret for at vi ikke vil ha noe å gi videre til neste generasjon når vi mister jorda, forteller Li Soe Win, en av jordbrukerne som snakker på møtet.



ALLE FOTO: ESPEN RØST

– Hva skal dere leve av i stedet?
– Det vet vi ikke.

Land-ran

Innbyggerne i Htein Gyi har i likhet med beboere ellers i området blitt lovet erstatning for husene og jorda de kommer til å miste. I løpet av kjøreturen gjennom det planlagte industriområdet snakker vi med folk med svært ulike opplevelser. Noen har aldri hatt noen kontakt med Italian-Thai eller myndighetene. Andre har blitt tilbudt pengesummer i erstatning for jorda de mister.

I Htein Gyi blir innbyggerne opprørt når de forteller om hva som har hendt de siste dagene. Angivelig har en offiser forsøkt å heve erstatning for jord som egentlig tilhører innbyggerne i landsbyen.

Bistandsaktuelt har ikke hatt anledning til å undersøke om påstandene stemmer. Land-ran er imidlertid et utbredt og økende problem i Dawei, ifølge en rapport fra den burmesiske

organisasjonen Paung Ku. Eiendomsprisene i området blitt mangedoblet etter at planene om utbygging har blitt kjent. Samtidig er ikke lokalbefolkningen alltid klar over hva landområdene deres er verdt, og spekulanter forsøker å utnytte usikkerheten blant folk til å sikre seg eiendommer og gjøre raske penger.

Kreativ ødeleggelse

Cashewnøtt-plantasjene og småfisket gir levebrød til lokalbefolkningen, men er knapt synlig i landets nasjonalprodukt. Dawei-utbyggingen kommer til å bidra til en solid økonomisk vekst i Myanmar.

For Thailand vil havna bli en rute til Andamanhavet og de voksende markedene i India.

For Myanmar vil prosjektet bidra til den økonomiske veksten som investorene venter på. Mens nabolandene har vokst seg fete de siste årene, er Myanmar til sammenlikning lutfattig. En tredjedel av →



I Htein Gyi, noen kilometer fra havet, er det planlagt bygging av et petrokjemisk kompleks. Daw Myint Wai, datteren Ma Su Su Lwin forteller at de frykter for forurensingen fra tungindustrien som er planlagt i området. – Vi er reddet for hva denne utbyggingen vil gjøre med livene våre. Vi er reddet for at vi ikke skal klare oss, sier Wai



På Charkan-stranda er det foreløpig ingen konteinerskip eller rørledninger. Enn så lenge duver fiskebåtene dovent i bølgene. Bo Myint i ferd med å tørke hundrevis av små-fisk på en rist i solen. – Jeg tror ikke vi vil få noe fisk her i framtida, sier han.



Veitbygging, enorme industrikomplekser og verdens nest største dypvannshavn skal ta over plassen der klosterguttene leker ved Dawei-elva. Mange er svært kritiske til de enorme utbyggingsplanene, men Den asiatiske utviklingsbanken anslår at gjennomsnittsinntekten i Myanmar vil tredoble seg innen 2030.

– Kan gå begge veier

Av Even Tømte og Espen Røst

– Det enorme utbyggingsprosjektet i Dawei vil utvilsomt få store konsekvenser for lokalbefolkningen i området. Det er imidlertid uklart om disse konsekvensene blir primært positive eller negative. Det kan gå begge veier, avhengig av hvilke beslutninger myndighetene tar, sier Andreas Indregard, landdirektør for Norsk Folkehjelp i Myanmar.

Norsk Folkehjelp har engasjert seg i Dawei, og samarbeider tett med lokale organisasjoner som jobber for en mer ansvarlig og mil-

jøvnlig industriutbygging, hvor lokalbefolkningens landrettigheter blir respektert. Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner jobber aktivt opp mot media for å spre informasjon om utbyggingen, og driver også lobbyvirksomhet opp mot myndighetene for å forbedre prosjektet.

– Selv om prosjektet kan skape mange arbeidsplasser og øke levestandarder i området, er det også fare for at det fører til store miljøødeleggelser, eller at tusenvis av mennesker blir bortvist fra sine landområder uten god erstatning. ■

24 Tema: Myanmar



Der klosteret i landsbyen Ma Yin Gyi ligger, skal det nå bygges tungindustri. Abbed U Awbar Tha er svært kritisk: – Et tre kan ikke vokse seg sterkt om man graver det opp og flytter det til fremmed jord. Da vil det visne.



– Dette selskapet kommer til å ødelegge åkrene mine. De har ødelagt cashewnøtt-plantasjen min, men ga meg ingen erstatning, sier Ma Aung Yee, og viser fram stedet der hun tidligere har høstet nøtter.



Rundt Ko Lay Lwin vokser hus i betong, sirlig stilt opp i rekker. Dette er et av områdene satt av for å huse befolkningen som må flytte fra hjemmene og jordbruksområdene sine, men lite minner om landsbyene med sine pålehus av tre som går i ett med vegetasjonen.

➔ befolkningen i landet lever for mindre enn en dollar om dagen. Men med vestlige sanksjoner på retur, ny lov om utenlandsinvesteringer og utenlandske selskaper trippende på dørstokken, ser pengesterke investorer mot Myanmar med dollartegn i øynene.

Den asiatiske utviklingsbanken anslår at gjennomsnittsinntekten i landet vil tredoble seg innen 2030. Utbygginger som Dawei skal gjøre dette mulig.

Dette er hva den østerrikske økonomen Josef Schumpeter ville ha kalt kapitalismens «kreative ødeleggelse». Marx ville ha sagt at kapitalismen betyr en konstant «revolusjonering av produksjonsmidlene, og dermed produksjonsforholdene, og dermed hele de samfunnsmessige forholdene». I dag snakker vi kanskje heller om utvikling eller framskritt.

Ødelagte trær

For innbyggerne i Htein Gyi og de andre landsbyene i prosjektområdet er den umiddelbare effekten uansett at

de må flytte fra jorda, at hus og nøtte-trær jevnes med jorden av bulldozere.

– Dette selskapet kommer til å ødelegge åkrene mine. De har allerede ødelagt cashewnøtt-plantasjen min, men ga meg ingen erstatning, sier Daw In Po.

Hun tar oss med til plantasjonen et stykke unna landsbyen, der åtte av innbyggerne deler på 20 mål med cashewnøttrær. I deler av området er trærne rykket opp og pløyd vekk, men uten at det er bygget noe annet der.

En nabo skal ha fått 800.000 kyat, omtrent 5000 kroner, i erstatning for 11 mål jord. Daw In Po forteller at hun har forsøkt å heve erstatning for de ødelagte trærne, men uten å lykkes. Hun synes det er vanskelig å se forskjell på de lokale myndighetene, selskapet og den spesielle støttekomiteen som er opprettet for Dawei-utbyggingen, og er usikker på hvem hun endte med å snakke med.

– Da jeg ba om erstatning, ble jeg bedt om å gå og truet med arrest, forteller hun.



Dawei-utbyggingen kan bidra til solid økonomisk vekst for Myanmar. Men for lokalbefolkningen er de enorme må flytte fra jordbruksområdene sine, blir også mer enn 20 munkeklostre rammet. ALLE FOTO: ESPEN RØST.

Det bor anslagsvis 32.000 mennesker i området der det nå skal bygges kraftverk, fabrikk og tungindustri. Mange har vokst opp her. Andre har flyttet flere ganger tidligere på grunn av uroligheter og konflikt.

Folk uttrykker også bekymring for hva fabrikkene vil gjøre med miljøet i området. De blir neppe beroliget av den tidligere thailandske statsministeren Abhisit Vejjajiva. «Noen industrier passer det ikke å ha i Thailand. Derfor ble det besluttet å starte opp i Dawei», uttalte han i fjor.

Møtte befolkningen

Avtalen om å bygge ut Dawei ble inngått mellom Italian-Thai og den gamle militærregjeringen i 2008. Siden den gang har det skjedd store forandringer i Myanmar. President Thein Seins regjering har gjennomført reformer og løslatt politiske fanger. Det er inngått våpenhvile med opprørsbevegelsen Karen National Union, som truet med å forstyrre veitbyggingen til Thailand.

Et planlagt kullkraftverk har blitt

skrinlagt på grunn av de miljømessige konsekvensene. Ifølge regjeringen har kritiske presseoppslag bidratt til avgjørelsen. Samtidig har det fått Italian-Thai til å vurdere å skalere ned planene og muligens satse sterkere andre steder. Prosjektet er nå forsinket og omgitt av rykter og usikkerhet.

En knapp uke etter at Bistandsaktuelt var på besøk, møtte representanter fra regjeringen lokalbefolkningen for første gang.

U Phone Swe, viseministeren for sosial velferd, sa at han ønsket dialog med innbyggerne i området.

– Regjeringen tar ansvar for folkets sikkerhet og utvikling, erklærte ministeren ifølge nettstedet Karennews.org.

Han uttalte at han ville forsøke å finne løsninger på deres problemer, men la også til:

– Jeg vil understreke at vi ikke vil se noe hinder som stanser dette prosjektet.

Bra for dem, ikke oss

– Dette er ikke passende for landsbylivet. Vi er vant til å bo i rundt en gårds-



utbyggingsplanene en skremmende tanke. I tillegg til de vel 30 000 menneskene som

plass med trær, en brønn, dyr som går omkring. De kan ikke bare gi oss disse husene og tro at det er i orden. Det er ikke i orden. Et hjem er ikke bare et hus. Folkene her har bodd på jorda si fra de var små, og vil ikke flytte noe annet sted.

Ko Lay Lwin slår ut med armene. Rundt oss vokser hus i betong og grønn plast, sirlig stilt opp i rekker, opp fra den oppløyde jorda. I enden av rekkehusfeltet markerer et skilt at det er satt av plass til et buddhistisk kloster.

Vi er i et av områdene satt av for å huse befolkningen som må flytte fra det planlagte industriområdet. Lite minner om landsbyene med sine pålehus av tre som går i ett med vegetasjonen. Dette ser ut som et boligfelt som kunne vært hvor som helst i verden.

– Kunne du selv tenke deg å bo her?

– Nei! Ikke tale om.

Ko Lay Lwin bor i Yalaing, en landsby med omkring tusen innbyggere som snart skal gjøres om til

en industrisone. Ko Lay Lwin har engasjert seg kraftig i utbyggingen av Dawei og forsøker å organisere innbyggerne i 32 landsbyer.

– Myndighetene synes jeg er en bråkmaker, men vi må kjempe imot. Vi har fått høre gjennom regjeringsmediene at vi må flytte i løpet av 2013. Jeg sier at det kommer an på hva vi blir tilbudt å flytte til, sier han.

– Kan ikke denne utbyggingen være bra for Myanmar?

– Jeg tror nok dette kan være bra for landet, men ikke for vårt folk. Vi vil miste vår arv, vårt land, våre tradisjoner og levebrød. Hvis vi ikke har noe valg, vil vi i det minste ha en rimelig erstatning for dette tapet.

– Tror du utbyggingen kan skape arbeidsplasser for folk her?

– Landsbyboerne passer ikke til å jobbe der. De har lav utdanning og ingen opplæring i den typen yrker. Det måtte i så fall være enkelte ufaglærte jobber som dørmann eller vakt. ■

even.tomte@gmail.com
espenrost@gmail.com



◀ Det er veldig vanskelig å finne partnere som ikke er involvert i korrupte nettverk og likevel har tilstrekkelig innflytelse og makt ▶

Stein Tønnesson, forsker PRIO

Etterlyst: Ansvarlig investering

Myanmar har et stort behov for investeringer fra utlandet. Men det er mange feller uforsiktede investorer kan trække i, advarer Prio-forsker Stein Tønnesson.

– Myanmar trenger informerte og samfunnsansvarlige investeringer. Jeg håper at interessen mange investorer har vist vil materialisere seg i reelle og ansvarlige investeringer, sier Prio-forsker Stein Tønnesson til Bistandsaktuelt.

I flere tiår har Myanmar vært isolert fra vestlige markeder og investeringer. Mens Vesten opprettholdt økonomiske sanksjoner mot militærregimet, har nabolandene ikke hatt tilsvarende sanksjoner. Kinesiske forretningsfolk har hatt markedene i Myanmar tilnærmet for seg selv.

– Myanmar har hatt en rekke uansvarlige investeringer som har ført til grov utnyttelse av landets ressurser, uten at det har gått noe særlig tilbake til samfunnet. Inntektene har delvis gått til utlandet, delvis havnet i lommene på korrupte familier og offiserer.

Balanssegang

Investorer som ser forretningsmuligheter i Myanmar står overfor en vanskelig balanssegang, mener Tønnesson. På den ene siden er investeringer sårt tiltrengt i landet. På den andre siden kan investeringer lett komme til å støtte korrupte miljøer.

– Det finnes en rekke nettverk i dag som er basert på uansvarlig og korrupt inntjening over mange år. Investorer må være veldig bevisste på hvem man får som partnere. En annen viktig del er alle de miljømessige konsekvensene. Det er ganske betenkelige sider ved en del av investeringene som har skjedd i veier, demninger og gruveindustri, mener Prio-forskeren.

– Hvordan kan man unngå å samarbeide med slike miljøer?

– Det er veldig vanskelig å finne partnere som ikke er involvert i korrupte nettverk, og likevel har tilstrekkelig innflytelse og makt. Det er en svært vanskelig balanssegang, sier Tønnesson.

Prio-forskeren understreker samtidig at Myanmar har blitt et mer åpent samfunn, med en regjering som er preget av ekte vilje til å gjennomføre reformer.

– De som blir utsatt for overlast som følge av investeringer har nå mulighet for å organisere seg og kjempe imot på en måte de ikke har mulighet til i andre mindre autoritære land. Landet har endret seg raskt, fra å være en autoritær stat til et land som responderer mye mer på hva folk mener. Også legitime investeringer kan merke dette dersom de går ut over noen. Jeg er litt engstelig for at dette kan føre til at landet ikke får så mye investeringer som de egentlig trenger.

Fred og valg

I dag er Myanmar's brutto nasjonalprodukt per hode beskjedne 1300 dollar, en syvendedel av nabolandet Thailand. Nå er situasjonen i ferd med å endre seg – raskt. Den asiatiske utviklingsbanken anslår at økonomien kan vokse med syv-åtte prosent i året, nok til å gjøre Myanmar til et mellominntektsland med tredoblet gjennomsnittsinntekt innen 2030.

– To ting er viktig nå. Det første er kapasitetsoppbygging i statsapparatet på alle nivåer, også regionalt. Det andre er fredsprosessen. Det vil være vanskelig å investere ansvarlig i landet dersom krigene fortsetter i grenseområdene. Dette har direkte å gjøre med muligheten for å holde landsomfattende valg i 2015, og å få på plass en funksjonsdyktig regjering, sier Stein Tønnesson. ■

– Framgang for alle

Dawei-utbyggingen vil gi utvikling for både lokalbefolkningen, Myanmar og Thailand, lover utbyggeren Dawei Development Company.

– Dypvannshavna vil legge til rette for internasjonal handel og styrke regionens tilgang til det indiske hav, skriver Tadchan Tattiyakul i en epost til Bistandsaktuelt.

Hun bærer tittelen Business Strategic and Planning Officer i Dawei Development Company Limited, det burmesiske statseide selskapet som utvikler industriprosjektet i Dawei i samarbeid med Italian-Thai.

Tattiyakul mener både Thailand og Myanmar har mye å tjene på utbyggingen av industriprosjektet.

– Thailand vil ha mye å tjene på dypere økonomisk integrasjon og tilgang til Det indiske hav. Samtidig vil investorene få et strategisk viktig område med tilgang til det Indiske hav, støtte fra myndighetene, god infrastruktur, storskaladrift og tilgang på naturressurser, sier hun.

Avtalen om å utvikle Dawei ble inngått under Than Shwes militær-

diktatur. De positive politiske endringene i Myanmar de siste årene bidrar til å heve statusen på Dawei-prosjektet og tiltrekke oppmerksomhet fra investorer, mener Tattiyakul.

– I Myanmar vil Dawei skape selselsetting, tiltrekke seg investeringer, gi skatteinntekter til myndighetene, overføre kunnskap og teknologi og stimulere veksten til lokalt næringsliv.

– Dawei-prosjektet legger sterk vekt på samfunnsansvar og levebrød for lokalbefolkningen. Planene for relokalisering er gjennomført med støtte fra myndighetene. Vi utvikler en åpen plan for å gjennomføre dette i samarbeid med lokalbefolkningen basert på toveis kommunikasjon.

Hun nevner utviklingsprogrammer med opplæring i jordbruk og industriyrker, utdanning og helsetjenester.

– Vi tilbyr nye boliger og en rimelig erstatning til befolkningen som bor i prosjektområdet. I tillegg vil vi utvikle grunnleggende tjenester som skoler, sykehus, kjøpesenter og et godt planlagt lokalsamfunn. ■

26 Tema: Myanmar



En ny vår etter 50 års ensomhet

Etter femti år i militærjuntaens jerngrep er en oppsiktsvekkende demokratiseringsprosess på trappene i Myanmar. Nå spiller frigjøringsheltens datter, nobelprisvinner Aung San Suu Kyi, en av hovedrollene sammen med en tidligere general.

Av **Espen Røst og Even Tømte, i Yangon**

Mens den arabiske våren smuldret opp i den blodige borgerkrigen i Syria, og Nato forbereder sitt exit fra et stadig mer voldsherjet Afgha-

nistan, var verden vitne til en av de mest overraskende politiske forandringer i vår tid. Etter femti år med et undertrykkende regime, er Myanmar i ferd med å reformeres med to svært

ulike ledere i spissen: President Thein Sein og opposisjonspolitiker Suu Kyi.

Helt siden attentatet på Suu Kyis far, frigjøringshelt Aung San i 1947, har Myanmar vært preget av etniske konflikter, politiske motsetninger og et svært brutalt militærregime. Men de årelange konfliktene dreier seg ikke bare om skillet mellom demokrati og diktatur. De etniske konfliktene er både mer komplisert og i mange tilfeller mer brutale.

Frigjøring og splittelse

Etter andre verdenskrig var det bred folkelig oppslutning om et uavhengig og fritt Burma. Under ledelse av general Aung San rev landet seg løs fra 60 års kolonistyre under Storbritannia. Men mannen, som ofte omtales som arkitekten bak Burmas uavhengighet, fikk selv aldri oppleve frigjøringen. 19. juli 1947 tok en gruppe væpnede paramilitære seg inn i «skyggeregjeringens» lokaler i sentrum av Rangoon. General Aung San og seks av hans statsråder ble myrdet.

Den unge staten sto på randen av borgerkrig flere ganger i de kaotiske årene etter uavhengigheten i 1948. Etniske og sosiopolitiske motsetninger splittet landet. I 1962 ble stats-

minister U Nu, og hans fraksjon av kommunister og sosialister, styrtet. Perioden med demokrati i den tidligere britiske kolonien var over, og en diktator var født: Hærsejef og general Ne Win skulle styre Burma med jernhånd i nesten 30 år.

Ne Win startet et program bygget på marxistiske og buddhistiske idealer. En ny forfatning slo fast at Burma var et sosialistisk land med ettpartisystem.

Folkelig opprør

En økonomisk krise i 1988 utløste et bredt folkelig opprør mot militærstyret. Demonstrasjonene ble brutalt slått ned, og flere tusen antas å ha blitt drept. Opptøyene ble fulgt av et nytt militærkupp, der juntalederen Saw Maung ble stats- og regjeringssjef.

Det nye styret lettet litt på restriksjonene; opposisjonen fikk stifte politiske partier og drive begrenset politisk virksomhet. Ledende opposisjonelle dannet Nasjonalligaen for demokrati (NLD) med Aung San Suu Kyi som leder. Men i juli 1989 ble hun arrestert og siden holdt nesten 20 år i husarrest.

NLD gjorde et brakvalg i 1990 og



KILDER: NORAD/UTENRIKSDEPARTEMENTET, STORE NORSKE LEKSIKON, FOREIGN POLICY, WIKIPEDIA OG THANT MYINT-U'S «THE RIVER OF LOST FOOTSTEPS».

Øverst fra venstre:

- Frigjøringshelt, general Aung San ble drept i et attentat året før uavhengigheten fra britene i 1947.
- Hærsjef, general Ne Win tok makten i landet etter et statskupp i 1962. Han skulle styre landet med jernhånd i nesten tredivet år. Her er han med en delegasjon i New York i 1958.
- Nyvalgt leder i NLD Aung San Suu Kyi taler i Rangoon i 1989, samme år ble hun satt i husarrest.

Nederst fra venstre:

- Seniorgeneral Than Schwe hilser styrkene under en militærparade i Myanmar's hovedstad Naypyidaw i mars 2010.
- Etter nesten 20 år i husarrest, som nyvalgt i nasjonalforsamlingen hilser Aung San Suu Kyi tilhengere under en massemønsting i november 2012.
- President Thein Sein på talerstolen i New York i september 2012: «Folket og myndighetene i Myanmar har tatt et langt og irreversibelt steg i retning demokrati og reformer», sa han da han talte til FNs generalforsamling.

fikk et klart flertall av stemmene. Men de militære nektet å gi slipp på makten. Generalene erklærte at valget var ugyldig og at de ville sitte med makten til det var utarbeidet en ny grunnlov. Mange av NLDs folkevalgte ble arrestert.

For moderat

Utover i 90-årene fortsatte juntaen å styre landet ved dekret. General Saw Maung, som hadde ledet kuppet og de blodige militæraksjonene i 1988, trakk seg i 1992 tilbake som juntasjef. Etterfølgeren, «seniorgeneral» Than Shwe, ble betraktet som mer moderat og forsøkte å bryte landets isolasjon fra omverdenen. Maktspillet som utspant seg dreide hovedsakelig om arbeidet med ny grunnlov. Juntaen fremmet forslag om en «revidert» nasjonalforsamling som den etter utrenskninger hadde gjort til sitt eget redskap.

I 2003 ble Khin Nyunt utnevnt til statsminister og la frem et «veikart for demokrati». Det hadde vært en stigende forventning om at Aung San Suu Kyi snart ville få sin frihet, men så ble Khin Nyunt arrestert og dømt til 44 års fengsel etter årelange fraksjonskamper innad i regimet. Han

var betraktet som mer moderat enn juntaens «hauker», og mange hevder han ble styrtet fordi han var stemt for reelle forhandlinger med opposisjonen. General Soe Win, som overtok statsministerposten, regnes som den mektige hærsjefen Than Shwes nærmeste støttespillere.

Safranrevolusjonen

Høsten 2005 flyttet juntaen brått landets hovedstad fra Yangon til Naypyidaw, en by som ble bygget opp fra grunnen midt inne i landet. I den avsideliggende hovedstaden ville militærstyret bedre kunne gardere seg mot en folkelig oppstand enn i det myldrende Yangon. Dette ble tydelig da regimet høsten 2007 sto overfor sin største utfordring på 20 år. Store folkemasser demonstrerte i dagevis for demokrati.

Protestbølgen ble utløst etter voksende misnøye over stadig vanskeligere levekår. Myanmar hadde enorme utfordringer med fattigdom. Bevilgningene til skole og helsevesen var blant de laveste i verden, samtidig som vel 40 prosent av statens inntekter ble brukt til en av verdens største armeer, med om lag 400 000 soldater.

Den folkelige misnøyen fikk ytter-

«En historie hevder at «god tone» mellom Thein Sein og Suu Kyi oppsto da opposisjonslederen ble invitert på middag hjemme hos generalen og hans kone»

ligere næring av et video-opptak som viste overdådig luksus under bryllupsfesten til juntasjef Tan Shwes datter. I august ledet studentaktivister store demonstrasjoner i Yangon mot økte priser på mat og drivstoff. Lederne ble straks arrestert, men snart trådte Myanmar's munkker frem i åpen protest. Protestene spredte seg til flere store byer, men ble brutalt slått ned av militærregimet. Flere tusen munkker og studenter skal ha blitt arrestert. De lengste fengselsstraffene var på 65 år.

Med ny grunnlov og et «veikart til demokrati» signaliserte generalene et ønske om demokrati. Men prosessen har gått tregt; ikke i noe annet land har en grunnlovsrevisjon tatt så lang tid, over 15 år. Da den endelig var på plass, sikret den likevel fortsatt makt til de militære. Den nye grunnloven satte også en stopper for at Suu Kyi kunne bli landets leder, da den forbød personer som har bodd utenlands å stille til valg. NLD deltok derfor ikke under valget i 2010, mens regimepartiet USDP (Union Solidarity and Development Party) vant med klart flertall. Valget ble betegnet som «ikke fritt og rettferdig».

Men så: Året etter ble en sivil regjering etablert med tidligere gene-

ral Thein Sein som leder. Til manges overraskelse begynte han å løsne opp restriksjoner på ytringsfrihet, og åpne økonomien. Han valgte også ganske uventet en av Suu Kyis tidligere partifellere som en av sine nærmeste rådgivere.

Middag med generalen

En historie hevder at «god tone» mellom Thein Sein og Suu Kyi oppsto da opposisjonslederen ble invitert på middag hjemme hos generalen og hans kone.

Dialogen mellom opposisjonen og myndighetene førte NLD til valgurnene under suppleringsvalget i fjor. Nå sitter Suu Kyi og 40 andre NLD-topper i parlamentet. Omfattende politiske og økonomiske reformer er satt i gang, våpenhviler undertegnet og en lang rekke politiske fanger er løslatt. I september i fjor kunne Suu Kyi hente Nobelprisen hun fikk i 1991 i Oslo. Omtrent samtidig besøkte Thein Sein New York: «Folket og myndighetene i Myanmar har tatt et langt og irreversibelt steg i retning demokrati og reformer», sa han i talen til FNs generalforsamling.

I 2015 er det igjen valg i Myanmar. ■

28 Tema: Myanmar



– Lite er forandret

Studentene Arkar Boh (30), Honey Oo (25) og Sithu Maung (26) har alle sittet fengslet under svært kummerlige forhold i Myanmar. De er ikke overbevist om at landet er på vei mot et reelt demokrati. – Regjeringen snakker om forandring, men for folk flest er det meste som før, sier Boh

Av Espen Røst og Even Tømte, i Yangon

President Thein Seins vilje til å skape demokrati i Myanmar står i grell kontrast til tv-bildene fra demonstrasjonene i 2007. Urolighetene i 2007 kalles safran-revolusjonen etter fargen på kjortlene til de buddhistiske munkene som var svært aktive under demonstrasjonene. Det finnes ikke sikre tall, men nyhetsbyrået Reuters

hevdet at minst 1000 munkar, nonner og studenter ble arrestert under demonstrasjonene. Den uavhengige medieorganisasjonen Democratic voice of Burma hevdet 138 mennesker ble drept. Andre kilder hevder så mange som 1000 ble drept og 6000 arrestert. Militærregimet slo hardt ned på protestene, og ila lange straffer. De strengeste på 65 års fengsel.

– Forferdelige forhold

Arkar Boh (30) fra demokratibevegelsen *The '88 generation students* ble arrestert året etter, da han og en gruppe studenter planla nye demonstrasjoner. Han ble dømt til fem års fengsel for «politisk organisering». Da han ble løslatt i det «andre fangeamnestiet» i oktober 2011 hadde han sonet fire år av dommen i det beryktede Kyauk Phyu fengselet vest i landet.

– Forholdene i fengselet var forferdelige. Jeg bodde på en celle for 60 innsatte. På det meste var vi dobbelt så mange. Etter safran-revolusjonen var forholdene i burmesiske fengsler ekstremt dårlige. Politiske fanger ble utsatt for mental og fysisk tortur. Fangevokterne kunne for eksempel tvinge kriminelle og politiske fanger til å slåss mot hverandre - bare for moro skyld. Selv ble jeg ikke utsatt for tortur, men jeg så

mange andre som ble det, forteller Boh.

Han mener det som omtales som den «store forandringen» og etter at president Thein Sein tok over som regjeringssjef bærer preg av å være et «skinn demokrati».

– Ministrene snakker mye om forandring, men for folk flest er det meste som før. Korrupsjon er et enormt problem, og det er fortsatt de samme menneskene som styrer og beriker seg selv på den såkalte demokratiseringen i dette landet, hevder Boh.

– Fiender av regjeringen

Sithu Maung (26) ble arrestert på et studentmøte under safran-revolusjonen i 2007.

– Myndighetene brukte avlyttings- og sporingstutstyr. Noen på møtet snakket i mobiltelefonen - en halv time senere var det 60 politifolk der.



Studentene Arkar Boh (30), Honey Oo (25) og Sithu Maung (26) er ikke overbevist om at landet er på vei mot et reelt demokrati. – Valget i 2015 er den virkelig store testen på om dette landet vil forandre seg.

FOTO: ESPEN RØST

Vi ble beskyldt for å være fiender av regjeringen og for å ville ødelegge freden, sier 26-åringen.

Maung ble dømt til 11,5 års fengsel i en lukket rettssak. Da han slapp ut hadde han sonet 4,5 år av dommen. Han forteller at han ble utsatt for både fysisk og psykisk tortur mens han sonet straffen i Bau Thi Taung-fengselet. – Jeg ble flere ganger banket opp av fengselsvaktene.

– Ferdigskrevet dom

Honey Oo (25) ble arrestert samtidig med Maung på møtet i Yangon Institute of Economics Students' Union. Også hun ble utsatt for fysisk og psykisk tortur gjennom hele perioden hun satt i Lashio-fengselet. Oo ble løslatt i fjor etter å ha sonet 4,5 år av dommen på 9,5 år.

– Dommen var ferdigskrevet allerede før rettssaken begynte. Selv om vi var unge jenter, ble vi sendt til den andre siden av landet. Regimet ønsket å bryte forbindelsen med familiene våre, og jeg fikk ikke lov å skrive brev eller motta besøk. Jeg ble banket opp av de militære vaktene flere ganger.

– Safran-revolusjonen ble startet

av munkene. De gikk ut i gatene for å skape forandring, men ble torturert av soldatene. Vi studenter ville beskytte og hjelpe dem. Tiden var inne for forandring, sier Oo.

– Ingen virkelig frihet

– Det vi ser av forandringer nå, er et direkte resultat av safran-revolusjonen. Demonstrasjonene og håndteringen av dem førte til diskusjoner innad i regimet. Men det har ikke kommet noen virkelig forandring som betyr noe for folk flest enda. Det vises for eksempel ved myndighetenes håndtering av demonstrasjonene ved kobbergruvene i Sagaing i november. Der ble demonstrantene møtt med arrestasjoner og vold, på samme måte som i 2007, sier Arkar Boh.

De tre studentene Bistandsaktuellet møter på en kafé sentralt i Yangon mener de nå er blitt en showcase for myndighetene.

– At vi nå får sitte her å snakke med utenlandske journalister; det lar de oss gjøre for å få godvilje, for å vise at det er større frihet. Men det er fortsatt de militære som styrer i dette landet. Det er selvfølgelig en utvikling i po-

sitive retning, men det internasjonale samfunnet må vente og se om vi får et reelt demokrati. Foreløpig er det ingen virkelig frihet i dette landet, sier Oo.

– Sanksjonene mot landet er hevet, og flere investorer er på vei. Men det viktigste er hvordan dette kan forandre hverdagen til vanlige folk. Investeringer må ikke bare komme de militære og deres venner til gode, sier Maung.

– Og det er fremdeles sånn at aviser som skriver kritisk om regjeringen risikerer å bli stengt. Jeg har ennå den samme følelsen som jeg hadde under det gamle regimet: At myndighetene følger med på det vi foretar oss. Selv om vi kan se fysiske forandringer på en rekke områder, kan vi ikke føle det mentalt, sier Boh.

Korruperte tjenestemenn

– Men nå som landet åpner seg, må investorene være klar over hva de investerer i. Fortsatt er det slik at det er de samme menneskene som var rike fra før, som vinner mest på åpningen mot verden. Korrupsjon er et enormt problem. Korruperte tjenestemenn fra det gamle regimet har bitt seg fast i

systemet og tjener enorme penger på at sanksjonene nå er hevet, hevder Maung.

Studentene er enige om at multinasjonale selskaper som skal inn i Myanmar må gjøre et grundig forarbeid før de investerer.

– Utenlandske investeringer er viktig for Myanmar, så lenge investeringene også gagnar folket, tar hensyn til miljøet og menneskerettigheter. Derfor må utenlandske selskaper også forholde seg til menneskerettighetsgrupper og ikke-statlige organisasjoner. Også må de stille krav til myndighetene, sier Boh.

– Det er fortsatt veldig tidlig i denne prosessen. Vi har ingen gode lover og reguleringer på plass for å håndtere utenlandske investeringer på en god måte enda. Dette går for fort. Vestlige investeringer og regjeringer må være veldig forsiktige med å gå inn for mye, for raskt, sier Maung.

– Vi har fått en ny regjering, men det er et stykke igjen til vi kan kalle oss et ordentlig demokrati. Vi håper og tror på forandring, og valget i 2015 er den første virkelige testen, sier Oo. ■

«Ministrene snakker mye om forandring, men for folk flest er det meste som før»

Arkar Boh, demokrati-forkjemper



Økonomi



De er alle sammen statsledere i land som får rådgivning gjennom Norads Olje for Utvikling-program: Sør-Sudans Salva Kiir, Mosambiks Guebuza, Angolas dos Santos, og Sudans al-Bashir.

– Oljeprogram må prioritere styresett

Norad-programmet Olje for utvikling må prioritere godt styresett høyere, konkluderer en fersk rapport. Utviklingsministeren lover nå økt innsats mot korrupsjon, bedre miljøforvaltning og mer støtte til kritiske røster i det sivile samfunn. **Av Jan Speed**

Korruperte eliter og uryddige oljeselskaper gjør at «oljeforbannelsen» er blitt et større problem. Det hjelper ikke å bygge kompetanse i forvaltningen i et land, hvis det du egentlig holder på med er å bygge kapasitet i et korrumpert regime. Da vil du ikke oppnå målet om fattigdomsreduksjon og godt styresett, sier Arne Disch, teamleder og partner i Scanteam.

Den erfarne bistandsevaluatoren viser til at er det overordnede målet med Olje for Utvikling-programmet.

– Det er derfor vi sier at Norge må ta et nytt grep, heve blikket og

ha styresett som den overordnede problemstillingen for den norske innsatsen, sier han.

Kan skaleres

Olje for utvikling (OfU) kan skaleres opp dersom det er en politisk prioritet, heter det i rapporten, *Facing the oil curse: Norway's Oil for Development Program*, utarbeidet av konsultantselskapet Scanteam på oppdrag fra Norads evalueringsavdeling.

Antall olje- og gassproduserende land øker. Mange er svake stater med dårlig styresett, samtidig som oljepri-sene forblir høye. «Ressursforbannelsen» der selskaper og korruperte eliter

«Det hjelper ikke å bygge kompetanse i forvaltningen i et land hvis det du egentlig gjør er å bygge kapasitet i et korrumpert regime.»

Arne Disch, leder av Scanteams evalueringsteam.

river til seg det meste av godene er et globalt problem.

Rapporten mener at OfU-programmet har gjort at Norge er den viktigste aktøren på dette feltet, og at OfU er et program der norsk støtte kan vise til gode resultater. Samtidig er budsjettet på i overkant av 300 millioner kroner per år beskjedent i en sektor der oljeselskaper genererer verdier for hundrevis av milliarder dollar.

Øker innsatsen

Lederen for OfU-programmet i Norad, Petter Stigset, er enig i deler av kritikken i Scanteam-evalueringen.

– Det siste halvannet året har vi jobbet mye mer med godt styresett, sier Stigset.

Han viser til at bruk av politiske og økonomiske analyser nå er mer sentralt i arbeidet. Samtidig blir kriteriene som brukes for å vurdere om OfU skal engasjere seg i et land, eller trekke seg ut, gjennomgått. Anti-korrupsjon og likestilling ble prioritert opp i fjor. Støtte til sivile sivilsamfunnsorganisasjoner er

økt fra 20 til 30 millioner kroner i året.

– OfU har tidligere aller mest jobbet med myndighetene for å bygge opp kapasiteten til den som skal forvalte oljeressursene. Samtidig som vi styrker institusjonene er det vårt mål å styrke journalister, parlamentarikere og sivilsamfunnsorganisasjoner – de som skal holde myndighetene ansvarlige for det de gjør. Vi begynte å trappe opp støtten i fjor. Vi ønsker å styrke og utvide dette ytterligere, sier Stigset.

Trakk seg ut

– Dere har kriterier for når dere skal trekke dere ut. Har dere noen gang brukt disse kriteriene?

– Vi brukte dem i Kambodsja for to år siden. Da hadde vi hatt et program ganske lenge og jobbet mot et godt embetsverk. Det er Kambodsjas suverene rett til å legge opp egen politikk. Men vi følte at utviklingen ikke var i tråd med det vi mente var riktig, og vi trakk oss ut. Vi trakk oss også ut av Madagaskar på grunn av den politiske utviklingen der.

ØKONOMI

U-landene drar fra

I usikre tider holder investorer på pengene.

Direkte utenlandsinvesteringer falt med 18 prosent på globalt plan i fjor, til 1,3 billioner dollar, ifølge FNs konferanse for handel og utvikling (UNCTAD).

I fattige land holdt investeringene seg derimot høye. Det ble investert 130 milliarder mer i utviklingsland enn i utviklede økonomier.

HANDEL

U-landene drar fra

Utviklingsland handler nå mer med hverandre enn de gjør med rike land. Mens størstedelen av fattige lands eksportvarer ble kjøpt av rike land for ti år siden, blir størstedelen i dag kjøpt av andre utviklingsland. I takt med at «sør-sør»-handelen har økt, har utviklingslandenes andel av verdenshandelen økt fra 16 prosent i 1991 til 32 prosent i 2011, ifølge tall fra Verdensbanken.

SKATTEPARADIS

32

billioner dollar gjemmes hvert år i skatteparadiser ifølge organisasjonen Oxfam



Holmås skeptisk til Angola-støtte

«De som ikke sikrer at pengene kommer alle i befolkningen til gode, det er land vi vil nedprioritere»

Heikki Holmås,
utviklings-
minister

Olje for utviklingsprogrammet i Angola henger i en tynn tråd når utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås varsler en gjennomgang av alle land som mottar støtte gjennom det norske programmet.

– Vil dere kutte ut støtten gjennom Olje for utviklingsprogrammet til Angola?

– Vi kommer til å ha en gjennomgang av alle de landene vi samarbeider med. De landene som ikke har den åpenhet som vi ønsker, som ikke sikrer at pengene kommer alle i befolkningen til gode, det er land vi vil nedprioritere. Vi vil sørge for at Olje for utvikling går til de land som deler vår dagsorden.

– Mener du at Angola i dag deler Norges dagsorden?

– Vi har ikke noe stat-til-stat samarbeid med Angola ut over Olje for utvikling-programmet. Bistanden går

blant annet til å støtte sivilsamfunnet, og å styrke demokrati- og fordelingsdagsordenen i Angola. Vi er nødt til å gjennomgå samarbeidet.

– Det er ingen tvil om at Angola er et land som i dag har opplevd stor rikdom og store oljeinntekter. Afrikas første kvinnelige dollar-milliardær er fra Angola, og er datteren av statslederen. Jeg ønsker å utfordre dem til å legge på bordet informasjon om hvor pengene kommer fra, for det er ikke slik at Angolas oljeinntekter kommer hele befolkningen til gode.

– Kommer OfU-programmet til å få mer penger på budsjettet?

– Vi kommer til å øke satsningen på å forvalte naturressursene på en god måte. Jeg mener det er riktig å prioritere ned de landene som ikke er opptatt av rettferdig fordeling slik at pengene kommer alle til gode. ■

– Men dere samarbeider med Sudan, et land som arresterer journalister, fengsler opposisjonelle, bomber sin egen befolkning og driver tusenvis på flukt. Hvor er styresett-kriteriene i dette tilfelle?

– Vi har våre kriterier for Olje for utvikling. Men vi er også i land der andre forhold er hoveddrivkraften og årsaken til at vi er der. Når det gjelder Sudan er det knyttet til fredsavtalen. Vi skal hjelpe både Sudan og Sør-Sudan for å få satt ut i livet hvert lands oljedel av fredsavtalen fra 2005. Vi prøver å balansere ved å jobbe i både sør og nord, men det er vanskelig. Jeg pleier å si: Dersom man ikke liker dilemmaer, så må man ikke jobbe med Olje for utvikling. Det er den type spørsmål vi har hele tiden.

– Den nye stortingsmeldingen skal ha fokus på utjevning og fattigdomsreduksjon. Hvor kommer Olje for utvikling inn i det bildet?

– OfU hjelper landene å øke de statlige inntektene fra oljeindustrien.

Vi gir råd om at et land bør ha så mye åpenhet som mulig, spesielt om inntektene. Hvordan landet så bruker pengene er ikke noe OfU jobber med direkte, men indirekte gjennom satsingen på sivilsamfunn og de som stiller de vanskelige spørsmålene. En kombinasjon av det og mer åpenhet mener vi indirekte vil bidra til en bedre fordeling, sier Stigset.

Omlagging

Stortingsmeldingen om utviklingspolitikk og rettferdig fordeling, som legges fram i midten av mars, vil løfte fram god forvaltning av oljeinntekter. Framover vil land som samarbeider med Olje for utvikling måtte godta alle elementer i programmet – også miljøfokus og støtte til sivilsamfunn.

Åpenhetsorganisasjonen Publish What You Pay Norge (PWYP) tror OfU hatt et for snevert fokus på forvaltningskapasitet i samarbeidsland.

– Det er sårbart. Godt styresett i et land avhenger av så mye mer. Det har



Petter Stigset,
leder av Norads
Olje for utvikling-
program.



Arne Disch, leder
av Scanteams
evalueringsteam.

nok vært undervurdert hva ikke-statlige aktører kan bidra med, sier generalsekretær Mona Thowsen i PWYP.

Hun mener OfU bør bruke mer enn 7 prosent av budsjettet på å støtte sivilsamfunnsgrupper.

– De har handlingsrom, kunnskap, nettverk og muligheter som OfU ikke har. Ved å bruke mer ressurser på disse organisasjonene vil man kunne utløse potensialet i strategiske allianser med sivilsamfunnet, sier Thowsen.

Endringer

Evalueringsteamet mener at for å få til en økt gjennomføring av styresett delen av programmet er det nødvendig at Olje for utvikling omorganiseres. Teamet mener OfU-programmet må støtte seg til fagmiljøer også utenfor Norge.

– Det vi sier er egentlig ikke så revolusjonerende: Godt styresett må tas på alvor. Vi må se kritisk på verktøykassen vi har og om vi har redskapene vi trenger, eller om vi må utvide horisonten og arbeidet. Gjør vi ikke noe så kan vi bli sittende og plundre med mindre viktige problemstillinger, og da med den risikoen at vi styrker en korrupt elite som bare karrer til seg mer av oljeinntektene, sier Arne Disch.

– Vi er ikke nødvendigvis enige i alle konklusjonene i evalueringen, innrømmer Stigset i Norad. Dette gjelder spesielt forslaget om organisering av OfU-sekretariatet og mer delegering av ansvar ut til de norske ambassadene eller andre partnere.

– Det som er avgjørende for oss er å sikre kvaliteten på de rådene vi gir til ofte sårbare stater, sier Stigset. ■

Rapportens konklusjon:

■ Programmet har hjulpet flere land til å utvikle bedre petroleumslover, kontrollsystemer og mer åpenhet om tildeling av konsesjoner. Men framgangene er ofte skjøre. Ansatte er blitt lært opp, men organisasjonen forblir sårbare om disse medarbeiderne slutter.

■ Med unntak av programmet i Ghana, har ikke OfU gitt nok oppmerksomhet til problemer med styresett og korrupsjon. Forskerne mener at programmet i større grad bør være opptatt av «oljeforbannelsen», at inntektene ikke kommer befolkningen til gode.

■ På Øst-Timor har OfU bidratt til etableringen av et petroleumsfond og en klar politikk for styring av oljeinntektene.

■ Miljøsidene av programmet har lidd under manglende lokal kapasitet og politisk vilje. Det er ikke brukt nok ressurser til å bygge et lokalt partnerskap med ikke-statlige aktører. Samtidig er det et påtrengende behov for bedre miljølover og styrking av miljøvernmyndigheter.

KILDE: FACING THE OIL CURSE; NORWAY'S OIL FOR DEVELOPMENT PROGRAM. UTARBEIDET AV KONSULENTSELSKAPET SCANTEAM PÅ OPPDRAG FRA NORADS EVALUERINGSAVDELING.

Olje for utvikling

■ Etablert i 2005, etter at Norge utover 1980-tallet hadde gitt bistand til petroleumssektoren i en rekke land.

■ Landprogrammene har tre offisielle hovedsatsingsområder: Ressursforvaltning, forvaltning av oljeinntekter og miljø.

■ Omfanget har økt fra 43 millioner kroner i 2005 til 340 millioner i 2012.

■ I 2011 var OfU aktiv i 8 kjerneland og 11 andre land. (OfUs ledelse mener de ikke har kapasitet til å utvide ytterligere.)

■ Grunnprinsippet er at olje er en ikke-fornybar nasjonal ressurs som skaper store inntekter og som bør komme hele samfunnet til gode. Det krever en sterk og åpen forvaltning.

32 Intervjuet



– Innen 2030 kan vi ha utryddet fattigdom

Se for deg en verden hvor ingen barn er fattige, alle barn går på skole og alle barn har beskyttelse mot vold og overgrep. En naiv drøm? – Nei, dette kan vi få til innen 2030 hvis vi vil, sier generalsekretær Tove Wang i Redd Barna. **Av Tor Aksel Bolle**

to ferske rapporter, Ending Poverty in Our Generation og Born Equal, argumenterer Redd Barna for hvorfor og hvordan dette kan oppnås. Tove Wang, generalsekretær i norske Redd Barna, mener målsettingen er oppnåelig og nødvendig.

– Utrydde all fattigdom, få alle

barn på skole og sikre at ingen barn og mødre dør av sykdommer som kan forebygges eller behandles, og at alle har tilgang til helsetjenester innen 2030. Er dette realistisk?

– Disse målene er helt realistiske, men det krever betydelig politisk vilje og ambisjoner. Vi har gjort enorme framskritt de siste tiårene. Fortsetter vi i samme tempo som i dag vil kun fire prosent av verdens befolkning leve i ekstrem fattigdom i 2030. Det er klart at det er fullt mulig å justere den kursen noe slik at man når de siste fire prosentene også.

– Omfordeling avgjørende

– Mye av fattigdomsreduksjonen det siste tiåret skyldes økonomisk vekst i Asia. Er det ikke slik at det vil bli mye vanskeligere å utrydde den fattigdommen som fortsatt er igjen?

– Jo, det er riktig. Vi har gjort store framskritt, men man har på en måte plukket den frukten som henger lavest. De som fortsatt er fattige er vanskeligere å nå.

Det er mange grunner til det, for eksempel at de bor i land preget av konflikt eller det kan dreie seg om fordelingen intern i land. Så vi står overfor nye og krevende utfordringer. Omfordeling internt i land er en del av det.

– Omfordeling, ja, Det står det mye om i rapportene deres. Hvorfor er det så viktig?

– Vi har sett på ulikheten mellom barn i 32 land, mellominntektsland og fattige land. Det vi fant var at både ulikheten mellom de 10 prosent rikeste barna og de 10 prosent fattigste øker og at ulikheten er større mellom fattige og rike voksne.

I de 32 landene vi gransket hadde de barna som tilhørte de rikeste 10 prosentene av befolkning i snitt 35 ganger så mye tilgjengelige ressurser, enn barna som tilhørte den fattigste tidelen. Skal vi få fjernet den ekstreme fattigdommen som millioner av barn lever i er en mer rettferdig fordeling av både inntekt og tilgang til velferdstjenester helt nødvendig.

– Dere mener at 1000-årmålene i for liten grad har vært fokusert på fordeling og på de fattigste?

– Ja. Målene har vært veldig viktige og bidratt veldig mye til den fattigdomsreduksjonen vi har sett i verden de siste tiårene. Men de har også hatt noe hull, blant annet har

det vært for mye fokus på gjennomsnittsresultater i hvert land. Det har ført til at man mange steder har fokusert de gruppene som er lette å nå.

– For eksempel fant vi at i Burkina Faso hadde barnedødeligheten nasjonalt gått ned med 5,5 prosent, men den hadde gått opp med 4 prosent for de aller fattigste. Så de nye målene fram mot 2030 må fokusere mer på jevnere fordeling og på de fattigste. Redd Barna jobber nå hardt for å påvirke arbeidet med målsettingene og rapportene vi lager er den del av dette arbeidet.

– Må ønske det selv

– Hvilken rett har Redd Barna til å blande seg inn i omfordelingspolitikk i land på den andre siden av jorda?

– Nesten alle land i verden har skrevet under på FNs barnekonvensjon som sikrer barn grunnleggende rettigheter. Det forplikter myndighetene i de landene som har skrevet under. Det er vårt utgangspunkt, vi har en rettighetsbasert tilnærming i vårt arbeid.

– Det er selvfølgelig slik at det er befolkningen i landene som må ønske omfordeling, dette er ikke noe som kan presses gjennom utenfra. Derfor jobbet vi blant annet med å styrke sivilsamfunnet i mange land, slik at befolkningen kan holde sine politikere ansvarlige.

FNs tusenårsmaal

Tusenårsmålene er åtte internasjonale mål som alle medlemsland i FN vedtok i 2000. Målene inneholdt blant annet et løfte om å halvere ekstrem fattigdom og barnedødelighet og gi tilgang til gratis grunntidning for alle. Mens noen utviklingsland nærmer seg mål på alle områder, vil andre land ikke klare å møte noen av målene innen 2015. IFN er diskusjonen om de nye utviklingsmålene etter 2015 i full gang.

« Vi ønsker å vise hele bildet av hva som skaper og opprettholder fattigdom »



– Internasjonale Redd Barna er til stede i 120 land, og vi har søsterorganisasjoner i for eksempel India og Mexico. Sånn sett så er vi jo på andre siden av jorda.

– Rapporten «Born Equal» handler blant annet om behovet for mer rettferdig fordeling i land, om lover som skal sikre minstelønn, behovet for rettferdige skattesystemer og så videre. Har Redd Barna blitt mer politiske?

– Hvis vi ikke jobber med strukturelle årsaker til at barns rettigheter brytes, vil vi heller ikke kunne sikre langvarige endringer for barn. Vi ønsker derfor å vise hele bildet av hva som skaper og opprettholder fattigdom. Da må man se på mer enn bistand, blant annet omfordeling. Og omfordeling er politikk. Men vi vil jo fortsette å fokusere på det vi kan best: arbeid for å hjelpe barn.

– Fare for utvanning

– Siden Tusenårsmålene ble vedtatt i 2000 har verden endret seg. Nye land som India, Kina, Brasil er i

dag langt mer aktive i utformingen av verdenssamfunnets mål for de neste årene. Hvordan påvirker det prosessen?

– Det er jo mange flere som må bli enige og det gjør jo prosessen mer utfordrende. Det er også kommet inn nye temaer som for eksempel klima og fordeling. En mer omfattende og mer inkluderende prosess er mer krevende, men samtidig må det være en forutsetning at nye tusenårsmål kommer gjennom en demokratisk og inkluderende prosess.

– Er det en fare for at det man til slutt blir enige om blir utvannet og lite forpliktende?

– Ja, det er det absolutt. Forhandlinger om nye tusenårsmål vil være svært komplisert. Med færre givelsesressurser og svakt globalt samarbeid kan vi risikere at utfallet blir et «minste felles multiplum», for eksempel en utvidelse av perioden for de gjeldende tusenårsmål.

– Derfor er det desto viktigere med et ambisiøst utgangspunkt for disse forhandlingene, noe vi nå forsøker å gi. Til syvende og sist dreier dette seg om hva slags verden vi ønsker å ha i 2030. Å bekjempe fattigdom er et globalt fellesansvar og jeg mener det ville være en fallitterklæring hvis vi aksepterer at millioner av barn skal leve i fattigdom også i 2030. ■

– En mer rettferdig fordeling av goder i landene der de fattige bor er helt nødvendig for at barn skal få oppfylt grunnleggende rettigheter, sier Tove Wang, generalsekretær i Redd Barna.

FOTO: ESPEN ROST

Kommentar Eva Bratholm



Livsviktig kvikksølv

KVIKKSØLV ER kjempefarlig. Det vet vi fra barndommen av. Det skal helst ikke forekomme i fisk eller morsmelk, og knuser du et gammelt termometer – ikke ta i kvikksølvet.

Derfor ble jeg litt overrasket da jeg i et anfall av papiravisnostalgi kjøpte en utgave International Herald Tribune i aviskiosken på Værnes flyplass, – og det første jeg så var en artikkel til kvikksølvets forsvar. Foranledningen var at utsendinger var samlet hos FNs miljøprogram i Genève for å formulere et totalforbud mot kvikksølv.

Avisartikkelen var skrevet av Seth Berkley, leder i GAVI-alliansen, et privat og offentlig initiativ som årlig sørger for at mange millioner fattige barn blir vaksinert mot dødelige sykdommer. Norge er tungt inne i GAVI og Bill Gates er en av de store bidragsyterne.

«Et totalforbud mot kvikksølv kan hindre millioner av nødvendige vaksiner», skrev Berkley. Poenget hans var at konserveringsmiddelet thiomersal – basert på en type kvikksølv – er nødvendig for å lagre store doser vaksiner i fattige land.

I USA og Europa er det ikke thiomersal i vaksiner. Anti-vaksine grupper har drevet kampanje for at også barn i utviklingsland må tilbys vaksiner uten dette konserveringsmiddelet. Det vil i praksis si enkelt-doser.

– Så enkelt er det ikke, skrev Berkley og beskrev hvordan massevaksinering rent praktisk forgår. Enkelt-doser er dyrt og tar opp plassen i kjøleskap på helsestasjoner i fattige land, dersom det i det hele finnes et kjøleskap. I mangel av et annet konserveringsmiddel vil et forbud være en tragedie, sto det i artikkelen.

DETTE ER interessant. Helse er et de feltene hvor bistand kan vise

betydelige og konkrete resultater. Bare i 2010 regner man med at vaksiner reddet 1,4 millioner barn fra døden.

Hvem ante at en FN-konvensjon mot kvikksølv var på gang? Den heter «The Minamata Convention», oppkalt etter en by i Japan hvor flere tusen mennesker midt i forrige århundre ble forgiftet av kvikksølvutslipp fra den kjemiske bedriften Chisso. Kvikksølvet i avløpsvannet førte til alvorlige nevrologiske lidelser, lammelser og fosterskader. Den japanske filmskaperen Noriaki Tsuchimoto laget en berømt film om dette i 1971, Minamata: The Victims and Their World.

KVIKKSØLVET SOM beskytter vaksiner har en annen kjemisk sammensetning enn det som rammet ofrene i Minamata, poenterte Berkley i artikkelen. Ifølge han har en rekke vitenskapelige studier dokumentert at thiomersal ufarlig. En undersøkelse i 2006 viste at det kvikksølvbaserte konserveringsmiddelet ble skyllet ut av kroppen i løpet av et par uker.

Hva skjedde så i Genève? Jo, man ble enige om Minamata konvensjonen.

Den vil trenge ratifikasjon fra 50 land og vil bli formalisert senere i år, i følge nyhetsbyrået Reuters. Om tre eller fire år vil den tre i kraft. Men hva så med thiomersal? Det ble gjort et unntak, – av hensyn til de millioner av barn som kan overleve på grunn av de vaksinene som ikke får plass i kjøleskapet. Heldigvis. ■

« Helse er et av de feltene hvor bistand kan vise betydelige og konkrete resultater »



Kvikksølv er giftig, men samtidig viktig for effektivt å kunne oppbevare vaksiner som redder liv i fattige land, skriver Eva Bratholm. Bildet er fra Malawi.

FOTO: KEN OPPRANN

« Til syvende og sist dreier dette seg om hva slags verden vi ønsker å ha i 2030 »

Meninger

Debatt:

Nye utfordringer i nye Burma

Av Inger Lise Husøy

DET HAR SKJEDD positive endringer i Burma. Det gir store muligheter for næringsliv, også for norske selskaper. Men er næringslivet klar over de mange utfordringene som venter?

Den asiatiske utviklingsbanken venter stor økonomisk vekst i landet, og flere vestlige land har suspendert en rekke sanksjoner. Potensialet er stort innenfor mange sektorer, og interessene har vært størst innenfor olje, gass, vannkraft og telekommunikasjon.

Burma er fortsatt et av verdens mest korrupte regimer, og mange har tjent seg rike på nære forbindelser til militæret. Det vil ta lang tid å endre dette. Den norske Burmakomiteé har nylig besøkt Dawei, sørøst i Burma. Her finnes tydelige eksempler på flere av Burmas nye utfordringer, hvilket også vil gjelde for norske selskaper.

Dawei er nærmest i ferd med å bli annektert av thailandsk næringsliv. Inntektene vil, som den planlagte motorveien, gå rett til Thailand.

Hovedplanen, blant mange mindre prosjekter, er å bygge en dypvannskai, slik at skip kan losse lasten i Burma i stedet for å ta veien om Malakkastredet. Konsekvensen er at over 30 000 mennesker må flytte på seg. Få har blitt informert.

AVTALENE MELLOM thailandske og burmesiske myndigheter ble underskrevet i mai 2008 og utbyggingen forventes ferdig i 2019. Det er viktig at det legges til rette for at verdier blir igjen i Burma, når det i



Inger Lise Husøy, daglig leder i Den norske Burma-komiteé

større grad åpnes for internasjonalt næringsliv. Her bør Norge ha noe å bidra med, som har bygget velstanden på god ressursforvaltning og eierskap til verdiene på norsk sokkel. Prosjektet i Dawei har enorm betydning for et lokalsamfunn preget av jordbruk. Befolkningen lever med stor usikkerhet om hva som vil skje med deres hjem og levebrød. Mange vet ikke engang om, og når, de må flytte. Til tross for at flere sivilsamfunnsorganisasjoner i utgangspunktet er positive til prosjektet, har usik-

Kronikk:

En blind manns lysende innsikt

Av Kjellan Spinnangr

STIEN VAR KJENT, men nesten gjen-grodd. Og det var svettende varmt. Et virvar av avstikkere og kryssende stier holdt konsentrasjonen oppe, de par kilometerne det var å traske. Men jeg hadde fulgt stien minst 20 ganger tidligere. Og med Florence som veiviser var det ikke mulig å gå seg bort.

– It is here, sa Florence. Vi tuslet noen meter til, mot et lite hus som lå i skyggen.

Jeg tittet inn i et mørkt rom bak ei åpen dør. Sola hang like over oss, og gjorde rommet enda mørkere. Jeg steg inn, og hilste mot dem jeg ante var der, men ikke så.

En gammel, sammenkrøpet mann som satt innerst i hytta var den første jeg skimtet. Han satt skinnmager med beina trukket opp under magen. Hodet hvilte mot knærne. Skikkelsen ble klarere etter et par sekunder. Øynene vente seg gradvis til det stille mørket. Detaljene kom fram. Han virket svært syk. De lange, grå skjeggstubbene lå badet i mørk svette. «He's got malaria», hvisket Florence bak meg.

En skikkelse beveget seg i øyekroken og famlet seg bort til den gamle. «You have got visitors», skrek skikkelsen høyt mot den gamle. En hånd ble straks rakt fram i retning døra. Hodet lå urørlig mot knærne og stirret inn i mørket framfor seg. Jeg grep den der den pekte ut i tomrommet, og trykket den varsomt. Den var tørr og sterk. «Asawre» sa jeg forsiktig. Det var Luo for «god ettermiddag». Visste ikke helt hva jeg skulle si.

– He does not hear you well. Han var nesten døv. Igjen var det Florence som holdt meg orientert. Jeg gjentok hilsenen: – God ettermiddag og takk for at du har invitert oss. Høyere nå.

Den visne hånda viftet ut i den tomme lufta for å tilkjenne at han hadde forstått.

– My father is blind, you see, sa han som først hadde annonsert vårt komme. – He has gradually lost his sight over the last few years. Just like me.

JEG TRAKK BLIKKET fra den syke, og så mot den motsatte veggen. Det var kommet mer lys inn. Der satt fem gutter og unge menn på en benk og stirret mot der vi sto, foroverbøyd bort fra den råtne jordveggen som drysset mold hver gang du lente deg mot den.

En muskuløs ung mann stirret formålsløst i retning min stemme. Selv om jeg nå tydelig så øynene, var det ikke mulig å fange blikket. Men stemmen var full av kraft og bitterhet. Han fortalte om sin egen tragedie, og om familiens. Han slo ut med handa til siden der de fire yngre brødrene satt. – We are all more or less blind.

Blikket gled langs veggen der de satt benket. Da jeg løftet hånda til hilsen, fikk jeg ei hand til svar. Kun en av dem synes å møte mitt granskende blikk.

Den eldste fortalte kraftfullt om sin bitre skjebne. – We do not know why. Some good German doctors tried to operate me. But it did not help. I am totally blind. And so is my father. The youngest one is the best, but he is also losing his sight, just like the rest of us. We do not know why, it may be something genetic.

Florence nappet meg i skjorta: – This is Dolfins family, sa hun. Dolfin var en av de flotte og dyktige kvinnene i vevegruppa fra gamle dager. Hun døde av aids for noen år siden. Den gamle var altså hennes enkemann og



Kjellan Spinnangr, daglig leder i stiftelsen ARC-aid

KRONIKK

Kronikkforslag sendes til Tor Aksel Bolle toab@norad.no. Maksimum 6000 tegn inkludert mellomrom

«Store mennesker i den store byen som kommer i de store bensin-slukende bilene, høyt hevet over landsbygdas vemmelige lidelser.»

de unge mennene hennes etterlatte sønner. Biter falt på plass, mens jeg lyttet intenst.

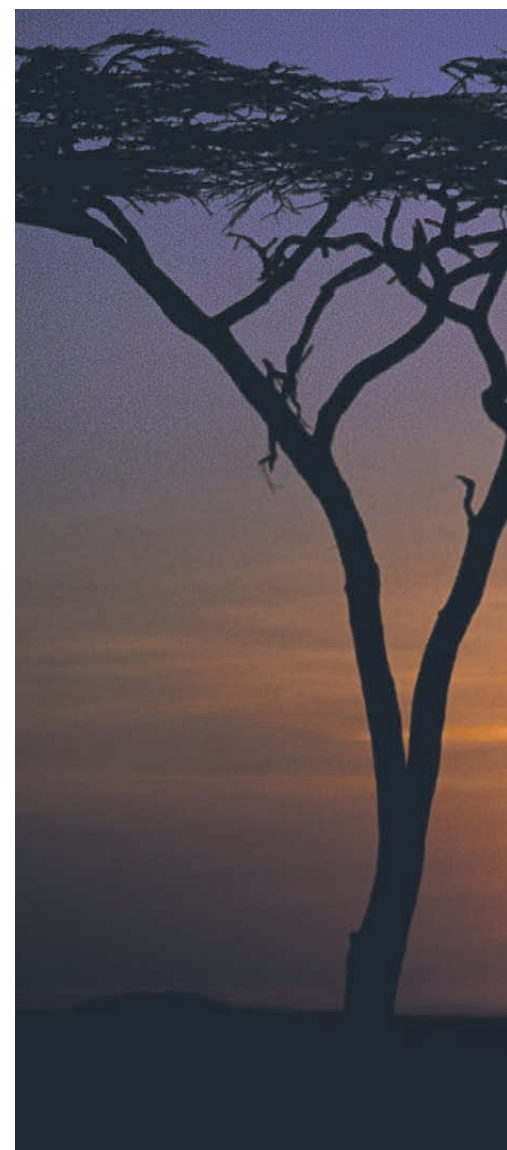
Jeg stilte de spørsmål jeg synes jeg kunne. Det var vanskelig, uten å såre eller vekke falske håp. Jeg visste det var knyttet håp til mitt besøk. Og det var vanskelig å ikke kunne si noe ut over de selvfølgelige trøstende frasene.

DET FULGTE EN lang pause mens vi lette etter de rette ordene.

Jeg skulte fra tid til annen mot den gamle malariaherjede stakkaren som fortsatt satt taust i samme stilling, som om han enten var stum, eller som om han lyttet. Smerten, forbitrelsen og undringen over egen og familiens skjebne måtte gnage ham som den gnagde Job i det gamle testamentet. Smerte man ikke kunne gjøre noe med, uten det å holde ut som eneste mål i livet.

Plutselig retter den gamle mannen seg opp i stolen, hevet hodet fra knærne og sa med klar stemme på et perfekt engelsk:

– We are not happy with the present government. We know that they receive money to help people like us. I know there is a lot of money to support us. But the big people in the big positions use our money to buy themselves big four wheel drivers. Then they come to visit us small people once in a blue moon to ask us how we are doing. When we have told them about our pain and problems, they return to the big city in their big vans. There they arrange big and expensive seminars for international visitors whom they lecture how we small people are going on. «We have been there and seen them ourselves», they say. Very little of the big money trickle down to the ones like us. But



they hardly gaze at us. They have not seen what we see. And we see them better than they see us.

Han sank sammen igjen. Sa ikke mer under resten av besøket. Vi andre delte hans stillhet noen sekunder, før eldste sønn sukket. – That is how it is, sa han.

Den gamle mannen satt ikke i et dobbelt mørke. Han satt med en lysende innsikt mange seende ikke har.

Det ble ymtet noen ord om håp til avskjed.

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett TURISME

Den vanskelige turismen

Bistandsaktueltets nettredaktør Jan Speed skriver om at økt turisme ofte ikke fører til utvikling.

nett BARNEDØDELIGHET

Den dødelige fødselsdagen

Hege Langli Ersdal, overlege ved Stavanger Universitetssykehus, skriver om hvordan enkle tiltak kan forhindre at mange nyfødte dør.

nett LIKESTILLING

Mer om sexkjøpdilemmaer

Björg Skotnes, fagdirektør i Norads seksjon for likestilling og rettigheter, svarer på kommentaren Eva Bratholm skrev i forrige Bistandsaktuelt om støtte til organisasjonen Mama Cash.

kerheten skapt en skepsis som heller ikke næringslivet er tjent med.

Flere tiår med militærdiktatur i Burma har gitt liten grobunn for et aktivt sivilsamfunn. I Dawei står sivilsamfunnet overfor store utfordringer for å sikre at lokalsamfunnet skal ta del i prosjektene. De har likevel klart å stanse det planlagte kullkraftverket på 4000 MW, men arbeidet med et mindre kullkraftverk som skal forsyne dypvannskaien med energi fortsetter, tross sterke reaksjoner fra lokalbefolkningen.

SÅ LANGT HAR har ikke lokalbefolkningen hentet noen gevinster i et prosjekt de ikke nødvendigvis er i mot, men de har med rette grunn til å være skeptiske. La prosjektet i Dawei bli lærdom for norske selskaper som er på vei til Burma. Fremtidig næringsliv må ikke gå på bekostning av lokalsamfunnet. Korrupsjonen må bekjempes og tas på alvor. Miljøet må bevares. Åpenheten må være stor. Alt for lenge har militærregimet fått gjøre som de vil, det preger situasjonen den dag i dag. ■

Debatt:

Snever landbruksevaluering?

Av Hans Peter Melby

EN EVALUERING er i gang for å finne ut i hvilken grad norsk landbruksstøtte har bidratt til matsikkerhet. Aksel Nærstad i Utviklingsfondet skriver i forrige Bistandsaktuelt at han er bekymret for at evalueringen ikke også ser på landbruksstøttens virkning på levekår, økonomi, arbeid, miljø, helse og kultur.

Han er redd for at evalueringen kan gi for god karakter til tiltak som gir rask avligningsøkning, men skader biologisk mangfold og piner ut jorda. Han frykter også at evalueringen, med sin vekt på matsikkerhet, urettmessig kan konkludere med at gode tiltak med andre mål – bedre naturressursgrunnlag, helse og langsiktig matsikkerhet – er dårlige. Til slutt ber Nærstad om at politiske myndigheter griper inn for å endre innrettingen på evalueringen.

EVALUERINGSRAPPORTEN ER ikke ventet før i mars, og vi vet lite om dens konklusjoner. Men noen kommentarer kan vi gi:

Evalueringen skal vurdere ulike veier til matsikkerhet, og de forholde-

ne Nærstad nevner hører også med.

■ Matsikkerhet er langsiktig. Kortsiktig avligningsøkning bør ikke få mange poeng.

■ Det er bedre med noen få gode enn mange usikre svar. Enhver evaluering må avgrenses.

■ Utenriksdepartementets instruks for evalueringsvirksomheten i norsk bistandsforvaltning av 29.5.2006 fastslår at Evalueringsavdelingen i Norad, i konsultasjon med andre, skal bestemme evalueringsprogram og oppdragsbeskrivelser. Ledelsen i Utenriksdepartementet eller Norad kan be om spesielle evalueringer i tillegg, men har ingen rett til å «gripe inn» i evalueringsprogrammet eller pågående evalueringer. Det gjør de heller ikke, noe utviklingsministre fra tid til annen understreker i Stortinget.

RAPPORTEN VIL IKKE svare på alle spørsmål. Diskusjonen underveis og etterpå er også viktig. Nærstads interesse borger for en debatt med ideer til nye spørsmål og hvordan de kan besvares. Bra. ■



Hans Peter Melby, senior-rådgiver, Evalueringssavdelingen i Norad.



Hva har bistanden egentlig gjort for ham?

ILLUSTRASJONSFOTO: WARBURTON-LEE/JAI/CORBIS/SCANPIX

Florence dro meg ut i det varme lyset.

Ytterveggen til den blinde familiens skyggetunge hytte var uferdig. Det hang småstein i den. Jeg grep spontant etter en som jeg plukket ut av veggen. Verden så mot oss. Lyset var blitt en så dunkel bør å bære. Ytterveggene sto klare til å bli smurt. Jeg holdt fast i den lille steinen.

JEG HAR ALLTID hatt den med meg siden, hvor enn jeg er. Ikke bare for

å minne meg om dem. Jeg gnir på den hver dag, vasker den, pusser den. Kanskje håper jeg en dag å få låne Herrens kraft og evne til å røre jord og spytt sammen til lys og innsikt.

De store menneskene i den store byen som kommer i de store benslukende bilene, høyt hevet over landsbygdas vemmelige lidelser. De skriver oppsiktsvekkende rapporter og evalueringer til den store byens fordøyelse. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.



36 Meninger

Bistanden når ikke de fattige

Av Henry Lubega

NÅR DU SIER ordet «bistand» til en ugander er det første han tenker på korrupsjon. For de fleste har bistand blitt helt meningsløst. Dan Damulira (34) bestemte seg for å si opp stillingen sin som regnskapsfører i utdanningsdepartementet etter bare to år i jobben. Han ville heller satse på småskala jordbruk.

– Jeg synes givne burde la være å si at de gir bistand til Uganda som et land, og heller si at de gir bistand til noen ugandere. Denne konklusjonen kom jeg til mens jeg jobbet for myndighetene. Det er ikke landet Uganda som mottar bistanden, men noen ugandere som gjør det.

Damulira konkluderer ut fra det



Sett fra SØR

Henry Lubega er frilansjournalist bosatt i Kampala



Bistandspenger når ofte ikke fram til vanlige folk i Uganda, skriver Henry Lubega. Bildet er fra flyktningleiren Pabbo i Nord-Uganda. FOTO: NORAD

faktum at bistandspengene mange ganger ender opp hos de få som har gode kontakter og ikke begunstiger folk flest, som de burde. Penger forsvinner fra helseprosjekter og andre

offentlige tiltak som er støttet av givere. De fattige som er majoriteten i det østafrikanske landet, og som støtten var ment for, fortsetter å lide.

For knappe to uker siden ble en tidligere visehelseminister og medlem av ledelsen av regjeringspartiet, National Resistance Movement (NRM), dømt til fire års fengsel av

Nerden som redder verden

William Henry «Bill» Gates III har et navn som er en konge verdig. Og selv om grunnleggeren av Microsoft ikke har et eget land å regjere over, så har han ihvertfall en formue som er større enn de fleste nasjonalstater i Afrika.

Av Anne Håskoll-Haugen

Historien har kronet Gates til kongen av datarevolusjonen, magasinet Forbes mener datanerden fra Seattle er verdens nest rikeste mann og The Times har kåret ham til en av de mest innflytelsesrike personene i det 20. århundre. Listen over utmerkelser er lang som en programmeringskode.

I 1994 bestemte Microsoft-milliardæren seg for å øse av formuen sin til gode formål: Han ville bli en filantrop, en menneskevenn. Stiftelsen, som senere ble til The Bill and Melinda Gates Foundation, er i dag verdens største humanitære stiftelse. Hans personlige formue har i mellomtida nådd 360 milliarder kroner – omlag 12 ganger det norske bistandsbudsjettet.

– Mitt endelige mål er å gi 95 prosent av formuen min til stiftelsen, har han uttalt.

På norgesbesøk

Tirsdag 22. januar gjestet 57-åringen Oslo i forbindelse med et høynivå-møte om global helse, som Norges statsminister selv inviterte til. Gates og Stoltenberg har ulike pengebinger å tappe av, men de har det til felles å ville fronte kampen for en friskere

verden. Begge har bevilget store summer og reist verden rundt for å overtale andre til å gjøre det samme.

– Syv millioner barn dør hvert år av sykdommer som lett kan forhindres. Du har femti ganger større risiko for å dø før du fyller fem hvis du blir født i et fattig land enn i et rikt. Slik burde det ikke være, sa Gates under sitt Oslo-besøk.

Fra datanerd til helse-helt

I 2000 trakk han seg fra stillingen som leder av Microsoft for å bruke mer tid på «kampen for at alle mennesker skal få et sunt og produktivt liv». The Bill and Melinda Gates Foundation deler innsatsen i tre: Internasjonal utvikling, internasjonal helse og prosjekter i USA.

Internasjonal helse er området som får mest. Vaksiner og familieplanlegging er i fokus. I tillegg har

«Mitt endelige mål er å gi 95 prosent av formuen min til stiftelsen»

William Henry «Bill» Gates III, filantrop.

NORWAY | 22 JANUARY 2013 |



HVEM?

- Bill Gates
- Datagründer og filantrop.
- Hyperaktiv i arbeidet for barne- og mødrehelse, herunder vaksiner. Har akkurat lansert en kampanje mot polio.

de i senere år engasjert seg i matsikkerhet, vann og jordbruk. Til nå er 25 milliarder dollar gitt til prosjektpartnere i over 100 land. Stiftelsen har over tusen ansatte.

– De siste ti årene har vi reddet flere liv enn noen gang. Oppskriften er samarbeid mellom privat næringsliv, FN og giverland. I tillegg har utviklingslandene selv tatt ansvar og investerer stadig mer i befolkningens helse, sa Gates under møtet i Oslo. Han kalte resultatene «mind blowing».

Gates forklarte hvordan samarbeidet med blant annet legemiddeldindustrien har vært vellykket fordi de har klart å forhandle ned stykkprisen på medisiner med opp til 50 prosent ved å kjøpe inn i store kvanta.

Penger er makt

Men det er ikke bare lett å ville være menneskets venn: Med årlige bidrag på rundt 1,8 milliarder dollar til helse alene, har Gates fått stor makt på den globale helsearenaen. Ikke alle er like begeistret og debatten har rast: Brukes stiftelsen for å unngå skatt, eller som ren markedsføring? Hvorfor investerer de i kontroversielle virksomheter som olje og farmasøytiske selskaper? Bruker de makten sin til å påvirke internasjonal helselovgivning i egen favør?

– Med store formuer følger uforutsigbar makt for den som gir. Bill Gates har blitt en veldedighetens Wal-Mart, har Rick Cohen, tidligere sjef for National Committee for Responsive Philanthropy, uttalt.

en anti-korrupsjonsdomstol. Han ble felt for å ha underslått mer enn 200 millioner shilling som var øremerket medisiner til HIV- og malariapasienter i Uganda. Under rettsaken nektet han for underslaget, og hevdet at beløpet han var anklaget for å ha stjålet var for lite for ham til å bry seg med å stjele:

– Ærede dommer, for en mann i min stilling er ikke dette pengebeløpet verdt å stjele, det er bare småpenger for meg, fortalte han i retten.

ETTER DEN 20 år lange borgerkrigen i Nord-Uganda har Norge og mange andre land gitt penger til gjenoppbygging av regionen. Dessverre har et titalls millioner dollar øremerket dette formålet forsvunnet under selve implementeringsfasen. Hadde det ikke vært for riksrevisorens våkne blikk ville dette antagelig gått upåaktet hen.

Men tiltakene som er satt i verk mot korrupsjon er svake. Lederen av regnskapsavdelingen ved kontoret pengene forsvant fra, er nå en fri mann. Han har i tillegg fått livvakter, noe han ikke hadde før korrupsjons-skandalen ble avslørt. Er det for å beskytte en mistenkt i en stor sak? Neppe. Ved flere anledninger har han unngått politiets anmodning

om å avgi en forklaring, med den begrunnelse at han har andre forpliktelser. Han har heller ikke blitt suspendert fra jobben sin.

I et utviklingsland som Uganda er dessverre ikke korrupsjon beholdt teknokratene, også politikerne som har fremforhandlet bistandspakkene tar for seg.

– Jeg synes giverne burde kutte all bistand til Uganda. Under valgkampen får vi løfter om ulike prosjekter, så vi stemmer på de som kan gi oss det vi ønsker. Men når prosjektene skal starte opp får vi høre at det er andre land som står bak finansieringen. Bistanden har blitt en politisk kapital for noen av politikerne våre, sier Sebale Wilson (29) som jobber som lærer i ungdomsskolen.

Nød lærer naken kvinne å spinne, sier ordtaket. Dersom vi ikke fikk bistand og regjeringen strevde med å få endene til å møtes, ville kanskje myndighetene ikke hatt noe å stjele. Dersom alle giverland hadde fulgt eksempelet til de som nå har kuttet ut bistanden til gjenoppbyggingen av Nord-Uganda, kunne dette antagelig forandret myndighetenes innstilling til kampen mot korrupsjon. ■

Portrett

Bill Gates, verdens nest rikeste – men verdens største filantrop – besøkte nylig Oslo.

FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

I 2007 avdekket The Los Angeles Times at samtidig som Gates investerte 218 millioner dollar for å bekjempe polio og meslinger, investerte stiftelsen 423 millioner dollar i selskaper som Eni, Royal Dutch Shell, Exxon Mobil Corp og Chevron Corp. Alle med brudd på miljøforskrifter og menneskerettigheter på samvittigheten.

The New York Times avslørte et internt dokument fra malariaekspertene i Verdens helseorganisasjon som mente at stiftelsen ødela for forskningen fordi «alle» jaktet på stipendene som ble gitt av Gates. På den måten sopte stiftelsen med seg de beste hodene og rettet oppmerksomheten mot enkelte sykdommer på bekostning av andre.

Også størrelsen har blitt kommentert som et problem i seg selv: I USA er det et krav om at private stiftelser må bruke minimum fem prosent av legatet i året. Med over 36 milliarder på bok har ekteparet Gates måttet ti-doble antall ansatte de siste årene for å sørge for at nok pengene strømmer ut til prosjektene. Det kan gå ut over kvaliteten.

Stilling: Filantrop

USA har lange tradisjoner for filantropi. Fordi staten har begrenset ansvar når det kommer til velferd har det blitt en måte for de som har, til å gi til de som ikke har. Både Bill og Melinda Gates har oppgitt «filantrop» som stilling på cv-ene sine. Gjennom kampanjen «Giving Pledge» har de forsøkt å overbevise andre milliardærer om å gi bort mer enn 50 prosent av formuen sin til velledige formål. Ikke alle rikingene er like begeistret, men over 200 har signert en moralsk kontrakt om å gjøre nettopp det.

Gates har likevel ikke alltid vært like velvillig innstilt. En gang skal han ha stått på listen over «verdens største gjerrigknarker» fordi han nektet å gi penger til veldedige formål. Historien skal ha det slik at det var først da han møtte sin kone Melinda, en middelklasse-jente fra Dallas, at Gates kom på andre tanker. Stiftelsen er inspirert av oljemagnaten og filantropen John D. Rockefeller.

Under sitt Oslo-besøk fikk Gates ros av Jens Stoltenberg for sitt engasjement. I en tid hvor bistandsbudsjettene står i fare for å bli redusert på grunn av økonomisk krise blir private givere stadig viktigere. I 2009 utgjorde filantropiske bidrag 53 milliarder dollar på verdensbasis. Men filantropenes rolle i bistand er også omdiskutert. Spesielt er det utfordringer i forhold til forutsigbarhet, åpenhet og samkjøring av bistandsinnsatsen som vekker uro. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Afrikamesterskapet i fotball spilles nå. Hvor?

3 Når ble landet Mali selvstendig?

4 I hvilken øyrepublikk er Praia hovedstad?

5 Hva het Thailand før 1949?

6 Hvilket land i verden produserer mest tobakk?

7 I hvilken japansk by har Mazda sitt hovedkvarter?

8 I hvilket hav ligger Påskeøya?

9 Hvilket grunnstoff har atomnummer 1?

10

10 Hvilket år ble Hong Kong igjen en del av Kina?

11 Hva heter den nye kommunikasjonssjefen for utviklingsaker i Utenriksdepartementet?

12 I hvilket land har Islamic Development Bank sitt hovedsete?

13



13 Hva heter opprørsgruppen som i november 2012 tok kontroll over millionbyen Goma i Øst-Kongo?

14 Hva heter Brasils største by?

15 Er Norge større enn Mosambik?

16 Hvilke farger er det i det afghanske flagget?

17 President Karzai tilhører den største av de etniske gruppene i Afghanistan. Hvilken?

18 Hva heter presidenten i Zambia?

19 Om lag hvor mye av norsk bistand går via FN?

20 Hva heter myntenheten i Malaysia?

Ekspertnotter

1 Hva heter hovedstaden i Gabon?

2 Hva er histologi?

3 Hva heter den lille øygruppen som Japan og Kina nå strides om??



Svar: 1: Mohamed Morsi, president i Egypt. 2: I Sør-Afrika 3: 1960. 4: Kapp Verde. 5: Siam. 6: Kina 7: Hiroshima. 8: Stillehavet. 9: Hydrotogen. 10: i 1997. 11: Astri Versto. 12: Saudi Arabia. 13: M23 (Mouvement du 23 mars). 14: Sao Paulo 15: Nei. 16: Svar rett og greit 17: Han er pashtun. 18: Michael Sata. 19: Om lag 25 prosent. 20: Ringgil

Ekspertnotter:

1: Libreville 2: Læren om celler og vev sammensetning. 3: Senkaku på japansk, Diaoyudao på kinesisk.

38 Bakerst

Bokanmeldelse:

Myter om Kina og India i Afrika

Av Jan Speed

MYTENE OM DE nye stormaktenes rolle i Afrika granskes i en ny bok. Kina, Brasil, Sør-Afrika og India trer fram som ganske like vestlige land med profittsultne selskaper, utenrikspolitiske ambisjoner og tvetydige mål. De bruker også de samme skatteparadisene.

Selv om disse landene, sammen med Malaysia og Sør-Korea, ofte omtales som nye bistandsland har i hvert fall India og Kina lang erfaring som bistandsaktører i Afrika. De er også blitt viktige bidragsytere til fredsoperasjoner på kontinentet. Deres definisjon av utviklingspolitikk er nok mer utvidet enn den som verdens etablerte og rike givere opererer med.

Boken *Nye stormakter i Afrika*.

«Diskusjonen om hva slags konsekvenser de nye stormaktenes inntog bør få for norsk utviklingspolitikk er kanskje det mest interessante for det norske bistandsmiljøet»

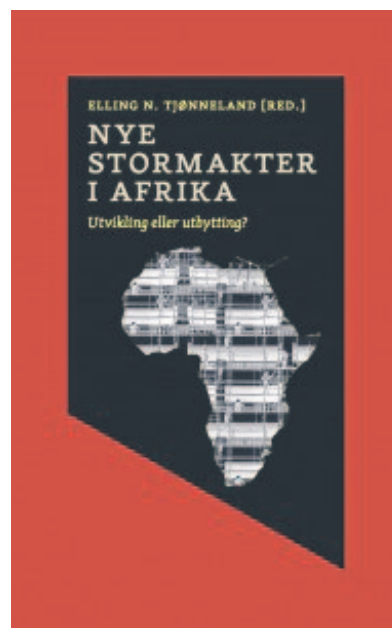
Utvikling eller utbytting? har utspring i en seminarserie på Christian Michelsens Institutt i Bergen, med bidrag fra en rekke forskere.

Diskusjonen om hva slag konsekvenser den nye stormaktenes inntog bør få for norsk utviklingspolitikk er kanskje det mest interessante for det norske bistandsmiljøet. I forordet påpeker utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås at norsk total bistand er stadig over dobbelt så stor som offisiell kinesisk bistand.

Han mener norsk bistand kan utfylle de nye stormaktenes innsats i den økonomiske sektoren. Norske råd om petroleumsforvaltning og skattesystemer trekkes fram som områder der Norge har spesiell kompetanse. Samtidig mener CMI-forskerne å kunne vise at Norge under den sittende regjeringen har tonet ned fokus på bistandseffektivitet og istedet har tilpasset norsk bistand til samarbeidslandenes ønsker. Det har også vært en relativ nedgang i bistand til Afrika.

Bokens redaktør, Elling N. Tjønneland, mener at den store utfordringen for norsk bistand er ikke samarbeid og dialog med de nye stormaktene, men samarbeidet med alle andre på kontinentet. Ikke glem lærdommene fra tiår med bistand,

Elling Njal Tjønneland (red.)
Nye stormakter i Afrika. Utvikling eller utbytting?
Spartacus 2012



er hans budskap. Det er behov for å konsentrere bistand om færre, snarere enn mange land. Det må tenkes langsiktig og «prinsipielt om samordning og harmonisering og lokalt eigarskap må stå i sentrum. Heller ikkje her finst det nokon snarveg til utvikling.»

De «nye» bistandslandene stiller i mindre grad krav om demokrati og menneskerettigheter når de kommer med lån, investeringer eller bistand.

Men en interessant påpeking i boken er at et land som Kina er stadig mer opptatt av godt styresett og stabilitet – rett og slett for å kunne verne om sine investeringer.

Flere av forfatterne er enige i at India og Kinas engasjement bidrar til å skape økonomisk vekst i Afrika. Men påpeker at det er ingen garanti for at det kommer den jevne afrikaner til gode.

«Til sjuende og sist vil det være lokale maktforhold og lokale politiske prioriteringer som avgjør hvordan de nye ressursene fordeles,» skriver Stein Sundstøl Eriksen.

Den store satsingen på utbygging av veier, jernbanelinjer og strøm mange steder i Afrika har fått fart på utviklingen. De nye stormaktenes hunger etter råvarer fra Afrika har bidratt til at flere land har fått økte offentlige inntekter.

Politisk har de nye aktørene bidratt til at afrikanske land i større grad er blitt mindre hengivne i forhold til tradisjonelle bistandsland og har flere hester å spille på.

Bokens ulike kapitler står godt hver for seg. De er skrevet av en rekke ulike og velinformerte forskere. Men desverre preges boken av et akademisk språk som gjør at den til tider kan være tungt å lese. ■

Juniorekspertes

Er du interessert i en internasjonal karriere?

UD finansierer om lag 70-80 juniorekspertes i FN og andre internasjonale organisasjoner. I januar-februar 2013 vil det publiseres til sammen 30 juniorekspertstillinger i følgende internasjonale organisasjoner: FAO, FN-sekretariatet, Gavi, IEA, UNAIDS, UNDP, UNEP, UNFPA, UN-HABITAT, UNHCR, UNICEF, UNWOMEN, WFP, WHO og WMO.

Stillingene publiseres fortløpende og vil ha ulik søknadsfrist.

Se stillingene på UD's hjemmesider – www.tinyurl.com/ao5avut



UTENRIKSDEPARTEMENTET

Sjekk ledige stillinger på global.no

global

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Sammen med nyhetsbrevet får du også ukens karikaturtegning.

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.



utviklingshuset

Utviklingshuset er et informasjons- og opplevelsessenter om utviklingssamarbeid og fattigdomsbekjempelse for skoleungdom (15 – 19 år) og studenter. Huset er også en møteplass for kunnskapsdeling og debatt.

Kom deg ut av klasserommet!

La elevene dine lære mer om samfunnsbygging, bistand, utviklingssamarbeid og menneskerettigheter på Utviklingshuset.

UtviklingsLab – vårt populære, interaktive læringsspill om samfunnsbygging og utviklingssamarbeid. Målet er refleksjon rundt internasjonal utviklingspolitikk og dilemmaer knyttet til fattigdomsbekjempelse.

UtviklingsLøypa – en læringsløype i Utviklingshusets utstilling. Gjennom film, bilder og tekster i installasjonene løser skolegruppa oppgaver om utviklingssamarbeid, FNs tusenårsmål og menneskerettigheter. Ny versjon fra august 2012.

Human Rights/Human Wrongs – et engasjerende diskusjonsopplegg med film og varierte oppgaver om menneskerettigheter og forbruk i vår globale tidsalder.

Alle våre tilbud er gratis og gjelder mandag – fredag fra kl. 09.30–16.00.

Påmelding via www.utvikling.no, post@utvikling.no eller på telefon 954 52 000.

Vi holder til ved trikketoppet på Aker brygge i Oslo. ps! Lokalet vårt lånes ut til møter og arrangementer knyttet til temaene bistand og utviklingssamarbeid.

utviklingshuset

Norads besøks- og opplevelsessenter om bistand og utvikling.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.



Terje Magnusson Watterdal er ansatt som landdirektør ved Afghanistankomiteen i Norges (AiN) kontor i Kabul. Han kommer fra stillingen som daglig leder for Braillo Norway og som rådgiver for utdannings spørsmål for UNESCO i Afghanistan og Palestina. Han har tidligere arbeidet med barns rett til helse og utdanning for UNDP, UNICEF, UNRWA, Verdensbanken og WHO.



Julie Lillejord (32) begynte i januar 2013 i ny stilling som spesialassistent for FNs stedlige koordinator i Etiopia. Hun har bred internasjonal erfaring innen både utvikling og humanitært arbeid fra Albania, Indonesia og Tanzania. Hun flytter til Etiopia etter to år ved FNs kontor for koordinering av humanitær assistanse (OCHA) i New York, hvor hun primært jobbet med likestilling.



Hilde Jørgensen skal jobbe i enheten for demokrati og kampanje i Norsk Folkehjelp. Hun har i en periode arbeidet som ungdomskonsulent i Norsk Folkehjelp og var leder i Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom 2011–2013. Hun har studert master i freds- og konfliktstudier ved Universitet i Oslo.



Ingvild Skogvold er ansatt som rådgiver på «Norge og den israelske okkupasjonen», et samarbeids-

Jobbskifte

Simon Rye begynte som fagdirektør i Regjeringens klima- og skoginitiativ 1. februar. Han kommer fra stilling som prosjektleder i Norad og har tidligere bla vært direktør ved Oslo senteret, avdelingsdirektør i Norad og ministerråd ved ambassaden i Addis Abeba.



– Du har jobbet med Sudan og Sør-Sudan i det siste. Nå skal du jobbe med skog og klima – det blir vel en stor overgang?

– Det blir et annet fokus, ja. Men jeg ser frem til å få jobbe med vår tids kanskje største utfordring – de globale klimaendringene.

Rye, som har en doktorgrad i sosialantropolog, er tilsatt av Utenriksdepartementet, skal ha arbeidsplass i Miljøverndepartementet.

– Samarbeid globalt så vel som i vårt eget system er en nøkkel hvis vi skal nå de klimapolitiske målene, og jeg ser frem til å jobbe nært med departementene, ambassadene, Norad og våre partnere internasjonalt, sier han til Bistandsaktuelt.

prosjekt mellom Fagforbundet og Norsk Folkehjelp. Hun kommer fra stillingen som politisk rådgiver hos Unge funksjonshemmede, og har tidligere blant annet jobbet som engelsklærer på Vestbredden. Hun har en mastergrad i Midtøstenstudier fra School of Oriental and African Studies (SOAS) i London.



Victoria Uwongkunda har begynt i Norsk Folkehjelp som vikar i kommunikasjonsavdelingen. Hun har tidligere jobbet blant annet i NRK som journalist og var en del av TV-aksjonsredaksjonen i 2009. De to siste årene har hun bodd i London, hvor hun blant annet jobbet i BBC World Service.



Erik Giercksky, som har ledet Flyktningshjelpens markedsavdeling siden 2008, forlater nå organisasjonen for nye utfordringer som kommunikasjons- og markeds-sjef i Redningsselskapet.



Tale Kvalvaag (42) begynner som avdelingsdirektør for Evalueringsavdelingen i Norad. Hun overtar etter Marie Gaarder som flytter til USA. Kvalvaag er for tiden ambassaderåd ved den norske ambassaden i Israel. Hun har tidligere arbeidet i Norad.



Audun Aagre har tiltrådt som fungerende daglig leder i Den norske Burma-komiteé (NBK). Han kommer fra stillingen som prosjektkoordinator og har lang erfaring med Burma. Aagre besøkte grenseområdene mellom Thailand og Burma første gang i 1994, og møtte ledere i demokratibevægelsen. Han var med å etablere Støttegruppen for Burma i Oslo, og hadde ansvaret for informasjonsarbeidet.



Ida Lindkvist har startet som rådgiver i Norads evalueringsavdeling. Hun har doktorgrad i økonomi fra Bergen og har tidligere jobbet på Chr. Michelsens institutt som stipendiat og deretter som forsker.



Hajo Schmidt-Horix er nå rådgiver innen anskaffelsesfaget i Norad. Han har tidligere jobbet i NAV.



Mette Josefson har begynt som seniorkonsulent i arkivet i Norad. Hun har tidligere arbeidet i IT-selskapet CSC Norge.

Petter Wesenberg skal vikariere som administrativ støtte i avdelingen for Klima, energi og miljø.

02 Ny undersøkelse: 6000 metastakere gullkiter ut
30 Konsulent-rapport: Olje for utvikling må giråd om styresett
36 Helsehjelp: Baby-massasje i Sør-Sudan
Professoren som reiser bistanden
16 siders tema: Det nye Myanmar
Hvem tjener på den nye bistandstourismen?

28.000 lesere!

BISTANDSAKTUELT
FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING
NR1 - FEBRUAR 2013
www.bistandsaktuelt.no

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com
Even Tømte
even.tomte@gmail.com
Espen Røst
espenrost@gmail.com
Anne Håskoll-Haugen
annehaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg
Redaksjonsråd:
Eva Bratholm
Vegard Bye
Anne Karin Sæther
Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 5. februar 2013

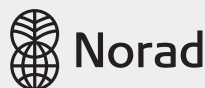
Opplag denne utgaven:

18 700 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.
8. mars 2013





Barnemassasjen er en pause fra en tøff virkelighet for mødre og barn i flyktningleiren Doro. FOTO: HEGE OPSETH

Baby-massasje i Sør-Sudan

Det handler ikke bare om å dele ut mat, men om å stimulere barna på veien tilbake til livet. På Leger uten grensers klinikk i Sør-Sudan samles mødre og barn til massasje-stund i et telt

Av Hege Opseth, Sør-Sudan

Karima er så liten at han ikke vil huske noe av den dramatiske flukten fra Blue Nile-distriktet på den sudanske grensen. Nå har han i flere uker vært sammen med bestemoren Zenab Kuku på klinikken til Leger uten grenser i Doro, Sør-Sudan. Det er hun som har hatt ansvaret for Karima etter at han ble så syk at innleggelse var nødvendig.

De blå midlertidige bygningene gir beskyttelse mot solen som steker ubarmhjertig mot det sørsudanske landskapet. Bare noen steinkast unna ligger Doro flyktningleir. Nesten 50 000 mennesker er samlet her. Alle har rømt fra bombeffly og bakkekamper i nabostaten som formelt hører til Sudan. Som en del av de glemte katastrofene som forfølger verdens nyeste land, forsøker de å skape seg en hverdag og det som minner om en fremtid.

– Vi rømte fra alt. Nå er datteren min så syk at det er jeg som må passe på Karima, forteller Zenab.

Mentale skader

Datteren fikk store psykiske problemer etter ankomst til leiren. Hun deler skjebne med mange flyktinger. De sliter tungt etter dramatiske

hendelser på hjemstedet. Derfor er psykisk helse en viktig del av Leger Uten Grensers krisearbeid.

Pasientene skal få både medisinsk og psykologisk behandling. Det mentale stresset flyktinger opplever er så sterkt at det kan gjøre dem uførelse. Det slår også ofte ut i depresjoner, angst og redsel, og mange har uforklarlige fysiske plager.

Psykolog Ana Maria Ruiz og resten av helseteamet starter ettermiddagens arbeidsøkt med å gå inn i leiren. Kvinner og barn samles under et av trærne. De snakker sammen, de blir fortalt om vanlige stressreaksjoner som følge av hva de har opplevd. Under den timelange samlingen er det mange som nikker gjenkjennende – og sågar drar på smilebåndet når helsearbeiderne viser tegninger som illustrerer menn som på forskjellig vis har møtt veggen.

Tegner bombeffly

Når samlingen er over starter for alvor barnas stund. De tegner og bruker kunst til å formidle hva som gjør dem redde og hva som gjør at de føler trygghet. Yakob på 15 år har tegnet bombeffly.

– Det er mange av dem som gjør

det, forteller psykolog Ana Maria Ruiz.

Hun leder det psykososiale programmet når Bistandsaktuelt er på besøk. Sammen med helseteamet har hun mobilisert mødre og bestemødre både inne i leiren og på klinikken.

Det som venter etter samlingsstunden under treet, er babymassasje og lek. – Denne stunden er veldig fin, både for pasientene og for oss som arbeider her, sier Ruiz.

Når vi går inn dørene til den blå bygningen er både lyder og lukter som det pleier å være på sentre for alvorlig underernærte barn. Lavmælt barnegråt, den konsentrerte lukten av medisiner og næring de sykeste får.

Etter hvert blir det bevegelse; Zenab Kuku bærer Karima på armen og rusler inn i teltet som er satt opp utenfor. Mange følger henne.

«Denne stunden er veldig fin, både for pasientene og for oss som arbeider her»

Ana Maria Ruiz, Leger Uten Grenser

Se video på nett

Se video fra baby-massasjen på nett. bistandsaktuelt.no



Ny-masserte Ranima har fått navnet «Happy-face».

FOTO: HEGE OPSETH

De prater høylydt, de synger – og de tar for seg av massasjeoljen som blir delt ut. Noen av barna har de karakteristiske store maven og sløve øynene som kan følge sterk underernæring. Andre, som Karima, begynner å få energien tilbake. Han smiler og ler fornøyd når bestemoren med sterke hender masserer den lille kroppen.

Styrker båndene

– Vi gir barna den stimulansen de trenger når de selv er for svake til å søke aktivt etter dem. I en krisesituasjon handler det ikke bare om å gi dem mat. De trenger å bli berørt og oljet. Det er også noe som styrker båndet mellom mor og barn. Og de trenger å leke og utforske, sier Ruiz.

Det er en spesiell stemning blant små og store. Stillheten fra sykesalen er erstattet med større glede, latter og sang.

– Jeg synes dette er fint å være med på. Karima liker det veldig godt, sier Zenab.

Den lille kravler rundt på bakken som er dekket av et basteppe. Her er det et eldorado av leker – alle laget av tomflasker, dopapirruller eller andre ting som kan resirkuleres.

Karima har ennå et stykke frem før han kan dra tilbake til leiren. Men energien og gleden er på vei tilbake til den lille kroppen. Han ser opp og smiler med hele ansiktet.

– Vi kaller ham «Happy-face», forteller Ruiz og legger til: – Denne lille karen viser at det nytter! ■

opsethmedia@gmail.com